

KATOLISEN KIRKON KATEKISMUS

LIBRERIA EDITRICE VATICANA

Kansilehden logo on piirretty Domitillan katakombissa sijaitsevan, 200-luvulta peräisin olevan kristillisen hautakiven kuvan mukaan. Kristityt käyttivät tätä alkupe-
rältään oletettavasti pakanallista kuvaa paimenten elämästä symbolisoimaan sitä
lepoa ja autuutta, jonka kuolleet saavuttavat iankaikkisessa elämässä.

Tämä kuva viittaa myös siihen, mikä on luonteenomaista tälle katekismukselle:
Kristus, hyvä paimen, johtaa ja vartioi uskoviaan (lammas) auktoriteetillaan (pai-
mensauva), vetää heitä puoleensa harmonisella totuudella (huilu) ja antaa heidän
levätä ”elämän puun” varjossa, hänen ristinsä, joka avaa paratiisin portit.

*Libreria Editrice Vaticana omnia sibi vindicat iura. Sine eiusdem licentia scripto
data nemini liceat hunc Catechismum denuo imprimere aut in aliam linguam
vertere.*

Latinalainen teksti: Copyright 1997 – Libreria Editrice Vaticana,
Città del Vaticano.

Suomalainen teksti: Copyright 2005 – Katolinen tiedotuskeskus,
Pyhän Henrikin aukio 1, 00140 Helsinki, sekä Libreria Editrice Vaticana.

Toinen painos

ISBN 952-9627-37-0

Painopaikka: Bookwell Oy, Porvoo 2011

TOINEN JAKSO

KYMMENEN KÄSKYÄ

”OPETTAJA, MITÄ MINUN PITÄÄ TEHDÄ ... ?”

2052. Nuorelle miehelle, joka esittää tämän kysymyksen, Jeesus vastaa aluksi, että on välttämätöntä tunnustaa Jumala siksi, joka ”yksin on hyvä”, joka on mittaamattoman hyvä ja joka on kaiken hyvän alkulähde. Vasta sen jälkeen Jeesus sanoo: ”Jos haluat päästä sisälle elämään, noudata käskyjä.” Ja Jeesus palauttaa keskustelukumppaninsa mieleen ne käskyt, jotka koskevat lähimmäisenrakkautta: ”Älä tapa, älä tee aviorikosta, älä varasta, älä todista valheellisesti, kunnioita isääsi ja äitiäsi.” Sitten Jeesus tiivistää nämä käskyt yhdeksi positiiviseksi käskyksi: ”Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi” (Matt. 19:16–19). 1858

2053. Jeesus lisää tähän ensimmäiseen vastaukseen vielä toisen: ”Jos tahdot olla täydellinen, niin mene ja myy kaikki, mitä sinulla on, ja anna rahat köyhille. Silloin sinulla on aarre taivaissa. Tule sitten ja seuraa minua” (Matt. 19:21). Tämä vastaus ei tee ensimmäistä vastausta tyhjäksi. Kristuksen seuraamiseen kuuluu käskyjen pitäminen. Lakia ei kumota,¹ vaan kristittyä kehoitetaan löytämään se Mestarinsa persoonassa, sillä hän on lain täydellinen täyttymys. Jeesuksen rikkaalle miehelle antamaan kehotukseen seurata häntä kuuliaisena opetuslapsena ja käskyjä noudattaen liittyy kolmessa synoptisessa evankeliumissa kehoitus köyhyyteen ja siveyteen.² Evankelisia neuvoja ei voi erottaa käskyistä. 1968, 1973

2054. Jeesus on piti voimassa kymmenen käskyä, mutta hän osoitti myös niissä vaikuttavan Hengen voiman. Hän saarnasi vanhurskautta, joka ylittää lainopettajien ja fariseusten³ ja pakanoiden vanhurskauden.⁴ Hän selvensi käskyjen vaatimukset: ”Teille on opetettu tämä isille annettu käsky: ’Älä tapa.’... Mutta minä sanon teille: jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion” (Matt. 5:21–22). 581

2055. Kun Jeesukselle esitettiin kysymys: ”Opettaja, mikä on lain suurin käsky?” (Matt. 22:36) hän vastasi: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämeäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa ovat laki ja profeetat” (Matt. 22:37–40).⁵ Dekalogi tulee selittää tämän kahta asiaa painottavan ja samalla yhden ainoan rakkautenkäskyn valossa. Se on lain täyttymys: 129

¹ vrt. Matt. 5:17.

² vrt. Matt. 19:6–12,21,23–29.

³ vrt. Matt. 5:20.

⁴ vrt. Matt. 5:46–47.

⁵ vrt. 5 Moos. 6:5; 3 Moos. 19:18.

”Käskyt ’Älä tee aviorikosta’, ’Älä tapa’, ’Älä varasta’, ’Älä himoitse’, samoin kaikki muutkin, voidaan koota tähän sanaan: ’Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.’ Rakkaus ei tee lähimmäiselle mitään pahaa. Näin rakkaus on lain täyttymys” (Room. 13:9–10).

DEKALOGI (KYMMENEN KÄSKYÄ) RAAMATUSSA

2056. ”Dekalogi” merkitsee kirjaimellisesti ”kymmenen sanaa” (2 Moos. 34:28; 5 Moos. 4:13; 10:4). Nämä ”kymmenen sanaa” Jumala on ilmoittanut kansalleen Siinain pyhällä vuorella. ”Jumalan sormi”⁶ on kirjoittanut ne, toisin kuin muut Mooseksen kirjoittamat käskyt.⁷ Sen tähden ne ovat aivan erityisessä mielessä Jumalan sanoja. Ne on välitetty meille Toisessa⁸ ja Viidennessä⁹ Mooseksen kirjassa. Jo Vanhan testamentin pyhissä kirjoissa viitataan näihin ”kymmeneen sanaan”¹⁰, mutta niiden täysi merkitys paljastuu kuitenkin vasta uudessa liitossa, Jeesuksessa Kristuksessa. 700, 62

2057. Dekalogi on ymmärrettävissä lähinnä yhteydessä Egyptistä lähtöön, joka on Jumalan suuri vapautusteko ja vanhan liiton keskus. Olipa nämä ”kymmenen sanaa” muotoiltu kielteisesti kielloiksi tai myönteisesti käskyiksi (kuten: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”), nämä ”kymmenen sanaa” osoittavat, millaista synnin orjuudesta vapautetun elämän tulee olla. Dekalogi on elämän tie: 2084

”Jos ... rakastat Herraa Jumalaasi ja vaellat hänen teitään ja noudatat hänen käskyjään, säädöksiään ja määräyksiään, saat elää ja kasvat suureksi kansaksi” (vrt. 5 Moos. 30:16).

Tämä dekalogin vapauttava voima näkyy esimerkiksi sapatinlevon säätävässä käskyssä, joka koskee myös muukalaisia ja orjia: 2170

”Muista, että itse olit orjana Egyptissä, kun Herra, sinun Jumalasi, kohotti voimakkaan käsivartensa ja johdatti sinut sieltä pois” (5 Moos. 5:15).

2058. Nämä ”kymmenen sanaa” ovat sekä yhteenveto Jumalan laista että saattavat sen voimaan: ”Nämä sanat Herra puhui vuorella teille, koko Israelille, tulen ja synkkien pilvien keskeltä mahtavalla äänellä. Muuta hän ei sanonut. Hän kirjoitti sanansa kahteen kivitauluun ja antoi taulut minulle” (5 Moos. 5:22). Sen tähden näitä kahta taulua kutsutaan ”liiton todistuskappaleiksi” (2 Moos. 25:16,21). Ne sisältävät Jumalan ja hänen kansansa välisen liiton ehdot. Nämä ”liiton taulut” (2 Moos. 31:18; 32:15; 34:29) tuli säilyttää ”arkussa” (2 Moos. 25:16; 40:1–3). 1962

⁶ vrt. 2 Moos. 31: 18; 5 Moos. 5:22.

⁷ vrt. 5 Moos. 31:9, 24.

⁸ vrt. 2 Moos. 20:1–17.

⁹ vrt. 5 Moos. 5:6–22.

¹⁰ vrt. esim. Hoos. 4:2; Jer. 7:9; Hes. 18:5–9.

2059. Jumala lausuu nämä ”kymmenen sanaa” ilmestymisensä yhteydessä (”Herra puhui teille vuorella tulen keskeltä kasvoista kasvoihin”) (5 Moos. 5:4). ”Kymmenen sanaa” kuuluvat ilmoitukseen, jonka Jumala antaa itsensä ja kunniastaan. Käskyjen lahjalla Jumala lahjoittaa itsensä ja pyhän tahtonsa. Tekemällä tahtonsa tiettäväksi Jumala ilmoittaa itsensä kansalleen. 707, 2823

2060. Käskyjen ja lain antaminen lahjana on osa liittoa, jonka Jumala on solminut oman kansansa kanssa. Toisen Mooseksen kirjan mukaan ”kymmenen sanaa” ilmoitetaan liiton tarjoamisen¹¹ ja liiton solmimisen¹² välisenä aikana, sen jälkeen kun kansa oli sitoutunut tekemään kaiken, minkä Herra on sanonut, ja tottelemaan häntä.¹³ Dekalogia ei koskaan välitetä eteenpäin muuten kuin liitosta muistuttamisen jälkeen (”Herra, meidän Jumalamme, teki meidän kanssamme liiton Horebilla”: 5 Moos. 5:2). 62

2061. Käskyt saavat täyden merkityksensä liiton puitteissa. Raamatun mukaan ihmisen moraalinen toiminta saa varsinaisen sisältönsä liitossa ja liiton kautta. Ensimmäinen ”kymmenestä sanasta” muistuttaa, että Jumala on ensin rakastanut kansaansa:

”Koska siirtyminen paratiisiin vapaudesta tämän maailman orjuuteen oli tapahtunut rangaistuksena synnistä, dekalogin ensimmäinen lause, Jumalan käskyjen ensimmäinen sana koskee vapautta: ’Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka olen johtanut sinut Egyptistä, orjuuden talosta’ (2 Moos. 20:2; 5 Moos. 5:6).”¹⁴ 2086

2062. Varsinaiset käskyt seuraavat vasta toisella sijalla; ne sanovat, mitä seuraa siitä, että ihminen kuuluu liiton kautta Jumalalle. Moraalinen elämä on *vastaus* Herran rakastavaan aloitteeseen. Se on tunnustuksen, kunnian ja kiitoksen antamista Jumalalle. Se on yhteistoimintaa siinä suunnitelmassa, jota Jumala historiassa noudattaa. 142, 2002

2063. Jumalan ja ihmisen välinen liitto ja dialogi ilmenevät myös siinä, että Jumala lainsäätäjänä puhuu aina ensimmäisessä persoonassa (”Minä olen Herra ...”) ja kääntyy aina yksilön puoleen (”Sinä ...”). Kaikissa Jumalan käskyissä kuulijaa puhutellaan *yksikön* persoonapronominilla. Tehdessään tahtonsa tiettäväksi koko kansalle, Jumala ilmoittaa sen myös jokaiselle yksilölle. 878

Herra ”sääti rakkauden Jumalaan ja teroitti vanhurskautta lähimmäistä kohtaan, jotta ihminen ei olisi jumalaton eikä arvoton Jumalan edessä, ja valmisti häntä dekalogilla ystävyyteensä ja sopuun lähimmäisen kanssa ... Dekalogin sanat puhuvat samoin myös meille kristityille, sillä niitä ei suinkaan kumottu vaan niitä laajennettiin ja kehitettiin Herran ihmiseksitulon kautta.”¹⁵

¹¹ vrt. 2 Moos. 19.

¹² vrt. 2 Moos. 24.

¹³ vrt. 2 Moos. 24:7.

¹⁴ Origenes, *In Exodum homilia*, 8, 1: PG 12, 350.

¹⁵ pyhä Ireneus, *Adversus haereses*, 4, 16, 3–4: PG 7, 1017–1018.

DEKALOGI KIRKON TRADITIOSSA

2064. Raamatulle uskollisena ja Jeesuksen esimerkkiä seuraten kirkon traditio on tunnustanut dekalogin ensiarvoisen merkityksen ja tärkeyden.

2065. ”Kymmenen käskyä” saavat pyhän Augustinuksen ajoista lähtien kasteoppilaiden ja uskovien opetuksessa tärkeän sijan. 1400-luvulla syntyi tapa esittää dekalogin käskyt myönteisesti muotoiltuina ja helposti mieliinpainuvassa runomuodossa. Tätä tapaa noudatetaan osittain vielä nytkin. Kirkon katekismukset esittivät kristillisen moraaliopin usein samassa järjestyksessä kuin ”kymmenen käskyä”.

2066. Aikojen kuluessa käskyt on jaoteltu ja numeroitu eri tavoin. Tämä katekismus noudattaa pyhältä Augustinukselta periytyvää jakoa, josta on tullut katolisen kirkon traditio. Se on myös luterilaisten tunnustusten käytäntö. Kreikkalaiset isät ovat tehneet vähän toisenlaisen jaottelun, jota ortodoksiset kirkot ja reformoidut yhteisöt noudattavat.

2067. Kymmenen käskyä ilmaisevat Jumalan ja lähimmäisen rakastamisen vaatimukset. Kolme ensimmäistä käskyä esittävät ennen kaikkea rakkauden Jumalaa kohtaan, seitsemän seuraavaa rakkauden lähimmäistä kohtaan. 1853

”Niin kuin rakkaus käsittää kaksi käskyä, joihin Herra sitoo koko lain ja profeetat ... niin kymmenen käskyäkin on jaettu kahteen tauluun. Kolme käskyä oli kirjoitettu ensimmäiseen tauluun ja seitsemän toiseen tauluun.”¹⁶

2068. Trenton kirkolliskokous opettaa, että kymmenen käskyä velvoittavat kristittyjä ja että vanhurskautetunkin ihmisen on noudatettava niitä.¹⁷ Vatikaanin II kirkolliskokous vahvistaa: ”Apostolien seuraajina piispat saavat Herralta ... lähetystehtävän opettaa kaikkia kansoja ja saarnata evankeliumia kaikille luoduille, jotta kaikki ihmiset uskon, kasteen ja käskyjen täyttämisen kautta saavuttaisivat autuuden.”¹⁸ 1993, 888

DEKALOGIN YHTENÄISYYS

2069. Dekalogi muodostaa jakamattoman kokonaisuuden. Jokainen sen käskyistä viittaa kaikkiin muihin; ne edellyttävät toisiaan. Kumpikin taulu valaisee toista; ne muodostavat orgaanisen ykseyden. Se joka rikkoo yhden käskyn, loukkaa niitä kaikkia.¹⁹ Ei kukaan voi kunnioittaa lähimmäistään ylistämättä myös Jumalaa, hänen Luojaansa. Ei kukaan voi palvoa Jumalaa rakastamatta kaikkia hänen luotujaan. Dekalogi yhdistää kiinteästi toisiinsa ihmisen elämän Jumalan edessä ja yhteiskunnassa. 2534

¹⁶ pyhä Augustinus, *Sermo* 33, 2: PL 38, 208.

¹⁷ vrt. Trenton kirk.kok., *Decretum de iustificatione*, canones 19–20: DS 1569–1570.

¹⁸ Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 24.

¹⁹ vrt. Jaak. 2:10–11.

DEKALOGI JA LUONNOLLINEN LAKI

2070. Kymmenen käskyä ovat osa Jumalan ilmoitusta. Samalla ne opettavat meille ihmisen todellisen luonnon. Ne korostavat juuri hänelle kuuluvia velvollisuuksia ja samalla epäsuorasti niitä perusoikeuksia, jotka kuuluvat erottamattomasti ihmisen luontoon. Dekalogi sisältää ainutlaatuisen ilmauksen ”luonnollisesta laista”: 1955

”Jumala on jo alussa istuttanut ihmisten sydämiin luonnollisen lain käskyt. Ensimmäinen hän tyytyi muistuttamaan niistä. Niin syntyi dekalogi.”²⁰

2071. Vaikka pelkkä järki tajuaakin dekalogin käskyt, ne kuitenkin annettiin ilmoituksena. Syntiinlangennut ihmiskunta tarvitsi tämän ilmoituksen, jotta se oppisi tuntemaan luonnollisen lain vaatimukset täydellisesti ja varmasti. 1960

”Synnin tila teki välttämättömäksi selittää dekalogin käskyt täydellisemmin, koska järjen valo oli hämärtyneet ja tahto poikennut pois oikealta tieltä.”²¹

Opimme tuntemaan Jumalan käskyt Jumalan ilmoituksesta, joka julistetaan meille kirkossa, ja moraalisen omantunnon äänestä. 1777

DEKALOGIN VELVOITTAVUUS

2072. Koska kymmenen käskyä ilmaisevat ihmisen perusvelvollisuudet Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan, ne ydinsisällöltään ilmoittavat *vakavia* velvoitteita. Ne ovat muuttumattomia, ne velvoittavat aina ja kaikkialla. Kenelläkään ei ole valtaa vapauttaa niistä. Jumala on kirjoittanut kymmenen käskyä ihmisen sydämeen. 1858, 1958

2073. Kuuliaisuus käskyjä kohtaan sisältää myös velvoituksia, jotka koskevat itsessään vähemmän vakavia asioita. Siten sanoilla vahingoittaminen kielletään viidennessä käskyssä, mutta siitä ei voi tulla raskas rikkomus kuin joidenkin olosuhteiden tai sanojen lausujan tarkoituksen perusteella.

”ILMAN MINUA TE ETTE VOI TEHDÄ MITÄÄN”

2074. Jeesus sanoo: ”Minä olen viinipuu, te olette oksat. Se, joka pysyy minussa ja jossa minä pysyn, tuottaa paljon hedelmää. Ilman minua te ette voi tehdä mitään” (Joh. 15:5). Hedelmä, josta tässä on puhe, tarkoittaa Kristuksen yhteydessä eletyn, hedelmällisen elämän pyhyyttä. Kun uskomme Kristukseen, osallistumme hänen salaisuuksiinsa ja pidämme hänen käskynsä, Vapahtaja tulee itse meihin rakastamaan meissä Isäänsä ja veljiään, meidän

²⁰ pyhä Ireneus, *Adversus haereses*, 4, 15, 1: PG 7, 1012.

²¹ pyhä Bonaventura, *In quattuor libros Sententiarum*, 3, 37, 1, 3.

Isäämme ja meidän veljiämme. Pyhän Hengen armon kautta hänen persoonastaan tulee oman toimintamme elävä sisäinen ohjenuora. ”Minun käskyni on tämä: rakastakaa toisianne, niin kuin minä olen rakastanut teitä” (Joh. 5:12). 2732, 521

LYHYESTI

2075. ”Mitä hyvää minun pitää tehdä, jotta saisin iankaikkisen elämän?” – ”Jos haluat päästä sisälle elämään, noudata käskyjä” (Matt. 19:16–17).
2076. Teoillaan ja saarnallaan Jeesus on vahvistanut, että dekalogi on aina voimassa.
2077. Dekalogin lahja annettiin sen liiton puitteissa, jonka Jumala oli solminut kansansa kanssa. Jumalan käskyt saavat todellisen merkityksensä tässä liitossa ja sen kautta.
2078. Raamatulle uskollisena ja Jeesuksen esimerkkiä seuraten kirkon traditio on tunnustanut kymmenen käskyn ensiarvoisen merkityksen ja tärkeyden.
2079. Kymmenen käskyä muodostaa elimellisen ykseyden, jossa jokainen ”sana” tai ”käsky” viittaa kokonaisuuteen. Se joka rikkoo yhden käskyn, rikkoo koko lain.²²
2080. Kymmenen käskyä sisältää ainutlaatuisen ilmauksen luonnollisesta laista. Opimme tuntemaan sen Jumalan ilmoituksesta ja ihmisjärjellä.
2081. Kymmenen käskyä puhuvat olemuksensa mukaisesti vakavista velvoitteista. Kuuliaisuus näitä käskyjä kohtaan sisältää myös velvoituksia, jotka koskevat itsessään vähemmän vakavia asioita.
2082. Sen, minkä Jumala käskee, hän tekee mahdolliseksi armollaan.

²² vrt. Jaak. 2:10–11.

ENSIMMÄINEN LUKU

”RAKASTA HERRAA, JUMALAASI, KOKO SYDÄMESTÄSI, KOKO SIELUSTASI JA KOKO MIELESTÄSI”

2083. Jeesus on tiivistänyt ihmisen velvollisuudet Jumalaa kohtaan näihin sanoihin: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja koko mielestäsi” (Matt. 22:37).¹ Tämä käsky on välitöntä kaikua juhlallisesta huudosta: ”Kuule, Israel! Herra meidän Jumalamme, Herra on yksi” (5 Moos. 6:4). 367

Jumala on rakastanut meitä ensin. ”Kymmenestä sanasta” ensimmäinen muistuttaa tästä ainoan Jumalan rakkaudesta. Sitä seuraavat käskyt selittävät rakastavaa vastausta, joka ihmisen tulee antaa Jumalalleen. 199

Ensimmäinen artikkeli

ENSIMMÄINEN KÄSKY

”Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta. Sinulla ei saa olla muita jumalia kuin minä. Älä tee itsellesi patsasta äläkä muutakaan jumalankuvaa, älä siitä, mikä on ylhäällä taivaalla, älä siitä, mikä on alhaalla maan päällä, äläkä siitä, mikä on vesissä maan alla. Älä kumarra äläkä palvele niitä” (2 Moos. 20:2–5).²

”On kirjoitettu: ’Herraa, Jumalaasi, sinun tulee palvoa ja ainoastaan häntä palvela.’” (Matt. 4:10).

I ”Palvo Herraa, Jumalaasi, ja palvele häntä”

2084. Jumala tekee itsensä tunnetuksi osoittamalla kaikkivaltiutensa ja hyvän ja vapauttavan toimintansa sen kansan historiassa, jonka puoleen hän kääntyy: ”Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta.” (5 Moos. 5:6) ”Ensimmäinen sana” sisältää lain en-

¹ vrt. Luuk. 10:27: ”... koko voimastasi.”

² vrt. 5. Moos. 6–9.

simmäisen käskyn: ”Pelkää Herraa, Jumalaasi, ja palvele häntä ... Älkää seuratko muita jumalia” (vrt. 5 Moos. 6:13–14). Jumalan ensimmäinen kutsu ja oikeutettu vaatimus on se, että ihminen ottaa hänet vastaan ja palvoo häntä. 2057, 398

2085. Yksi ja todellinen Jumala ilmoittaa ensin kirkkautensa Israelin kansalle.³ Jumalan ilmoituksessa ilmoitetaan myös ihmisen kutsumus ja todellinen olemus. Ihmisen kutsumus on todistaa Jumalasta toimimalla sopuosoitussa sen kanssa, että hänet on luotu Jumalan ”kuvaksi ja kaltaiseksi” (vrt. 1 Moos. 1:26). 200, 1701

Pyhä Justinus Marttyyri (n.v. 155) sanoo eräälle oppineelle juutalaiselle: ”Muuta Jumalaa ei milloinkaan tule olemaan, Tryfon, eikä ikuisuudesta asti ole ollutkaan muuta ... kuin hän, joka on tehnyt tämän maailmankaikkeuden ja antanut sille järjestyksen. Uskomme edelleen, että meidän Jumalamme on juuri sama kuin teidän Jumalanne, että hän on juuri se Jumala, joka on johtanut teidän isänne Egyptistä ’voimakkaalla kädellä ja kohotetulla käsivarrella’. Emme myöskään pane toivoamme mihinkään muuhun Jumalaan – eihän muuta ole olemassakaan – vaan samaan kuin tekin, Abrahamin, Isakin ja Jaakobin Jumalaan.”⁴

2086. ”Ensimmäiseen käskyyn sisältyy uskon, toivon ja rakkauden käsky. Kun sanomme sanan ”Jumala”, me tunnustamme hänen olevan pysyvä, muuttumaton, aina sama, uskollinen, oikeudenmukainen ja vailla mitään pahaa. Siksi on välttämätöntä, että me otamme vastaan hänen sanansa, uskomme häneen lujasti ja panemme koko luottamuksemme häneen. Hän on kaikkivaltias, laupias ja loputtoman altis tekemään hyvää. Mitä muuta ihminen voisi tehdä kuin panna koko toivonsa häneen? Kuka voisi olla rakastamatta häntä nähdessään hänen hyvyytensä ja lempeytensä aarteet, joita hän on anteliaasti lahjoittanut meille? Siitä ovat lähtöisin sekä ensimmäiset sanat että päätössanat, jotka Jumala Raamatun mukaan lausuu antaessaan käskyjään: ”*Minä olen Herra*”.⁵ 212, 2061

USKO 1814–1816

2087. Moraalinen elämämme nousee uskosta Jumalaan, joka ilmoittaa meille rakkautensa. Pyhä Paavali puhuu uskon kuuliaisuudesta⁶ ensimmäisenä velvollisuutena. Hän näkee kaikkien moraalisten harhojen perusteeksi ja selitykseksi sen, että Jumalaa ei tunneta.⁷ Meillä on Jumalaa kohtaan velvollisuus uskoa häneen ja todistaa hänestä. 143

³ vrt. 2 Moos. 19:16–25; 24:15–18.

⁴ pyhä Justinus, *Dialogus cum Tryphone Iudaeo*, 11, 1: PG 6, 497.

⁵ *Catechismus Romanus*, 3, 2, 4.

⁶ vrt. Room. 1:5; 16:26.

⁷ vrt. Room. 1:18–32.

2088. Ensimmäinen käsky käskee meitä ravitsemaan uskoamme, varjelemaan sitä huolellisesti ja valvoen ja torjumaan kaiken, mikä on sen kanssa ristiriidassa. Uskoa vastaan voidaan tehdä syntiä monella tavalla:

Tietoinen ja tahdottu uskon epäileminen lyö laimin tai kieltäytyy pitämästä totena sitä, minkä Jumala on ilmoittanut ja minkä kirkko asettaa uskottavaksi. *Tahaton epäileminen* merkitsee uskoon kohdistuvaa epäröintiä, vaikeutta voittaa uskoon liittyviä vastaväitteitä tai myös uskon sisältämän hämäryyden herättämää pelkoa. Jos epäilyä tietoisesti hellitään, se voi johtaa hengen sokeutumiseen. 157

2089. *Epäusko* merkitsee ilmoitetun totuuden väheksymistä tai vapaaehtoisista kieltäytymistä siihen suostumisesta. ”*Heresiaksi* (harhaopiksi) kutsutaan kasteen vastaanottamisen jälkeen tapahtuvaa sitkeää kieltämistä, joka kohdistuu totuuteen, joka tulisi uskoa jumalallisella ja katolisella uskolla, tai tällaisen uskontotuuden sitkeää epäilemistä; *apostasiaksi* (uskosta luopumiseksi) kutsutaan kristillisen uskon totaalista hylkäämistä; *skismaksi* kutsutaan kieltäytymistä alistumasta paavin alaisuuteen tai hänelle kuuliaisten kirkon jäsenten yhteyteen.”⁸ 162, 817

Torvo 1817–1821

2090. Kun Jumala ilmoittaa itsensä ja kutsuu ihmistä, tämä ei voi omasta voimastaan täysin vastata tähän Jumalan rakkauteen. Hänen täytyy toivoa, että Jumala lahjoittaa hänelle kyvyn vastata hänen rakkauteensa ja toimia rakkauden käskyjen mukaisesti. Toivo on Jumalan siunauksen ja autuuttavan Jumalan näkemisen luottavaa odottamista; siihen liittyy myös arka tietoisuus, että ihminen saattaa loukata Jumalan rakkautta ja vetää päälleen rangaistuksen. 1996

2091. Ensimmäinen käsky koskee myös toivoa vastaan tehtyjä syntejä, joita ovat epätoivo ja ylimielisyys.

Epätoivossa ihminen lakkaa odottamasta Jumalalta henkilökohtaista pelastustaan, pelastukseen tarvittavaa apua tai syntiensä anteeksisaamista. Hän ajautuu siten ristiriitaan Jumalan hyvyyden ja hänen vanhurskautensa kanssa – sillä Herra on lupauksilleen uskollinen – ja hänen laupeutensa kanssa. 1864

2092. *Ylimielisyyttä* on kahdenlaista: ihminen joko yliarvioi kykynsä (olettaessaan voivansa saavuttaa pelastuksen ilman ylhäältä tulevaa apua) tai hän luottaa ylimielisesti Jumalan kaikkivaltiuteen ja armahtavaisuuteen (toivoen saavansa häneltä anteeksiannon ilman kääntymystä ja autuuden ilman ansioita). 2732

⁸ CIC, kaanon 751.

RAKKAUS 1822–1829

2093. Usko Jumalan rakkauteen sisältää kutsun ja velvollisuuden vastata vilpittömällä rakkaudella tähän rakkauteen. Ensimmäinen käsky käskee meitä rakastamaan Jumalaa yli kaiken⁹ ja kaikkia luotuja hänen kauttaan ja hänen takiaan.

2094. Jumalan rakkautta vastaan voidaan tehdä syntiä monin tavoin. *Välinpitämättömyys* jättää ottamatta huomioon jumalallisen rakkauden tai kieltäytyy tarkastelemasta sitä; se ei välitä sen ennakoivasta hyvyydestä tai kieltää sen voiman. *Kiittämättömyys* lyö laimin tai kieltäytyy tunnustamasta Jumalan rakkautta eikä halua vastata tähän rakkauteen rakkaudella. *Penseys* on Jumalan rakkauteen vastaamisen epäröimistä, viivyttelyä tai laiminlyömistä. Siihen voi sisältyä kieltäytyminen jättäytymästä Jumalan rakkauden ohjattavaksi. *Tympääntyminen* tai hengellinen velttous voi edetä niin pitkälle, että ihminen kieltäytyy ottamasta vastaan Jumalalta tulevaa iloa ja inhoten torjuu Jumalan hyvyyden. *Viha Jumalaa kohtaan* syntyy ylpeydestä. Se vastustaa Jumalan rakkautta, jonka hyvyyden se kieltää, ja kiroaa sellaista Jumalaa, joka kieltää tekemästä syntiä ja langettaa rangaistuksia. 2733, 2303

II ”Palvele yksin häntä”

2095. Uskon, toivon ja rakkauden jumalalliset hyveet muovaavat moraalisia hyveitä ja täyttävät ne elämällä. Näin rakkaus pakottaa meidät antamaan Jumalalle sen, minkä me luotaina olentoina oikeutetusti olemme hänelle velkaa. *Jumalan kunnioittamisen hyve* (virtus religionis) johdattaa meitä tähän asennoitumiseen. 1807

PALVONTA 2628

2096. Jumalan kunnioittamisen hyveen eli uskonnollisuuden ensimmäinen akti on palvonta. Jumalan palvonta merkitsee, että hänet tunnustetaan kaiken olemassa olevan Jumalaksi, Luojaksi ja Pelastajaksi, Herraksi ja Mestariksi, loputtomaksi ja laupiaaksi rakkaudeksi. Jeesus viittaa Viidenteen Mooseksen kirjaan (5 Moos. 6:13) sanoessaan: ”Herraa, Jumalaasi, sinun tulee kunnioittaa ja ainoastaan häntä palvella” (Luuk. 4:8).

2097. Jumalan palvominen merkitsee, että kunnioittaen ja täydellisesti alistuen tunnustetaan ”luodun olemattomuus”, luodun, joka on olemassa vain Jumalan kautta. Jumalan palvominen, josta löydämme esimerkin Marian kiitosvirrestä (Magnificat), merkitsee Jumalan kiittämistä, ylistämistä, ja samalla ihmisen nöyrytmistä, jossa ihminen tunnustaa kiitollisena sen, että Jumala on tehnyt suuria tekoja ja hänen nimensä on pyhä.¹⁰ Ainoan Jumalan

⁹ vrt. 5 Moos. 6:4–5

¹⁰ vrt. Luuk. 1:46–49

palvominen vapauttaa ihmisen itseensä käpertymisestä, synnin orjuudesta ja maailman jumaloimisesta. 2807

RUKOUS 2558

2098. Uskon, toivon ja rakkauden aktit, joihin ensimmäinen käsky käskee, toteutuvat rukouksessa. Henkemme kääntyminen Jumalan puoleen ilmaisee palvontaamme, ylistystämme ja kiitosrukoustamme sekä esirukoustamme ja pyyntöjämme. Rukous on välttämätön edellytys, jotta voisimme pitää Jumalan käskyt. ”Aina tulee rukoilla, koskaan lannistumatta” (Luuk. 18:1). 2742

UHRI

2099. On oikein, että tuomme Jumalalle uhreja merkiksi palvonnasta ja kiitoksesta, anomisesta ja yhteydestä hänen kanssaan: ”Tosi uhri on jokainen teko, joka tehdään, jotta pysyisimme kiinni pyhässä yhteydessä Jumalaan ja voisimme olla täysin autuaita.”¹¹ 613

2100. Jotta ulkonainen uhritoimitus olisi totuudellinen, sen täytyy ilmaista hengellistä uhria: ”Minun uhrini on murtunut mieli” (Ps. 51:19). Vanhan liiton profeetat tuomitsivat usein sellaiset uhrit, jotka kannettiin Jumalalle ilman sisäistä osallistumista¹² tai ilman rakkautta lähimmäiseen.¹³ Jeesus muistuttaa profeetta Hoosean sanoista: ”Armahtavaisuutta minä tahdon, en uhrimenoja” (Matt. 9:13; 12:7).¹⁴ Ainoa täydellinen uhri on se, minkä Kristus on kantanut ristillä täydellisenä uhrilahjana Isän rakkaudelle ja meidän pelastukseemme.¹⁵ Yhdistymällä hänen uhriinsa me voimme tehdä omasta elämästämme uhrilahjan Jumalalle. 2711, 614, 618

LUPAUTUMISET JA LUPAUKSET

2101. Kristittyä kutsutaan monissa yhteyksissä tekemään lupautumisia Jumalalle. Tällainen lupautuminen sisältyy aina kasteeseen ja vahvistukseen, avioliittoon ja vihkimykseen. Omassa hurskauselämässään kristitty voi luvata Jumalalle jonkin teon, rukouksen, almun, pyhiinvaelluksen tms. Lupautumisen uskollinen täyttäminen ilmentää jumalalliselle majesteetille kuuluvaa kunnioitusta ja uskollista Jumalaa kohtaan tunnettua rakkautta. 1237, 1064

2102. ”*Lupa*us on Jumalalle annettu tietoinen ja vapaa lupautuminen jostakin mahdollisesta ja paremmasta hyvyydestä, ja tämä lupaus tulee täyttää Ju-

¹¹ pyhä Augustinus, *De civitate Dei*, 10, 6: PL 41, 283.

¹² vrt. Aam. 5:21–25.

¹³ vrt. Jes. 1:10–20.

¹⁴ vrt. Hoos. 6:6.

¹⁵ vrt. Hepr. 9:13–14.

malan kunnioittamisen hyveen nimessä.”¹⁶ Lupaus on *hartauden* ilmaisu, jossa kristitty lupautuu omistautumaan Jumalalle ja lupaa hänelle jonkin hyvän teon. Täyttämällä lupauksensa hän lahjoittaa Jumalalle sen, minkä on hänelle luvannut ja pyhittänyt. Niinpä pyhä Paavali piti tarkoin huolta siitä, että hän täyttää lupauksensa, niin kuin näemme Apostolien teoista.¹⁷

2103. Kirkko tunnustaa ainutlaatuisen arvon lupautumiselle elää *evankelisten neuvojen* mukaan:¹⁸ 1973

”Kirkkoäiti iloitsee siitä, että sen helmassa on lukuisia miehiä ja naisia, jotka haluavat seurata lähemmin ja tuoda esiin selkeämmin Vapahtajan kaikesta luopumisen esimerkkiä elämällä Jumalan vapaina lapsina köyhyydessä ja luopuen omasta tahdostaan: Siten he täydellisyyden saavuttamiseksi alistuvat toisen ihmisen tahtoon Jumalan tähden tullakseen täydellisemmin kuuliaisien Kristuksen kaltaisiksi.”¹⁹ 914

Tietyissä tapauksissa kirkko voi antaa vapautuksen lupautumisista ja lupauksista.²⁰

YHTEISKUNNALLINEN VELVOLLISUUS KUNNIOITTAJAA JUMALAA JA OIKEUS USKONNONVAPAUTEEN

2104. ”Kaikki ihmiset ovat velvoitetut etsimään totuutta, varsinkin siinä, mikä koskee Jumalaa ja hänen kirkkoaan, ja totuuden löydettyään ottamaan sen vastaan ja säilyttämään sen uskollisesti.”²¹ Tämä velvollisuus on lähtöisin ihmisen omasta luonnosta.²² Tämä velvollisuus ei kiellä ”vilpittömästi ja vakavasti” kunnioittamasta eri uskontoja, jotka ”monasti tuovat mukanaan säteen siitä totuudesta, joka valaisee kaikkia ihmisiä”;²³ se ei ole myöskään ristiriidassa rakkauden käskyn kanssa, joka vaatii kristittyjä ”toteuttamaan elämässään rakkautta järkevästi ja kärsivällisesti niitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat erheen vallassa ja jotka eivät tunne uskoa”.²⁴ 2467, 851

2105. Velvollisuus kunnioittaa Jumalaa oikealla ja asiaankuuluvalla tavalla koskee ihmistä sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä. Tämä on ”perinteinen katolinen oppi ihmisten ja yhteisöjen moraalisisista velvoituksista tosi uskontoa ja Kristuksen ainoata kirkkoa kohtaan”.²⁵ Kun kirkko julistaa lakkaamatta evankeliumia, se ”pyrkii vaikuttamaan kristillisessä hengessä yleiseen ilmapiiriin ja tapoihin, lakeihin ja niiden yhteisöjen rakenteisiin”,²⁶ jois-

¹⁶ CIC, kaanon 1191, § 1.

¹⁷ vrt. Apt. 18:18; 21:23–24.

¹⁸ vrt. CIC, kaanon 654.

¹⁹ Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio, *Lumen gentium*, 42.

²⁰ vrt. CIC, kaanonit 692; 1196–1197.

²¹ Vatikaanin II kirkkokok., julistus uskonnollisesta vapautuksesta, *Dignitatis humanae*, 1.

²² vrt. sama, 2.

²³ Vatikaanin II kirkkokok., julistus *Nostra aetate*, 2.

²⁴ Vatikaanin II kirkkokok., julistus uskonnollisesta vapautuksesta, *Dignitatis humanae*, 14.

²⁵ sama, 1.

²⁶ Vatikaanin II kirkkokok., dekreetti *Apostolicam actuositatem*, 13.

sa kristityt elävät. Kristityillä on sosiaalinen velvollisuus kunnioittaa jokaisessa ihmisessä rakkautta toteen ja hyvään ja herättää sitä. Tämä puolestaan vaatii heitä julistamaan sitä ainoaa tosi uskontoa, joka on toteutunut katolisessa ja apostolisessa kirkossa.²⁷ Kristityt on kutsuttu maailman valoksi.²⁸ Näin kirkko todistaa koko luomakuntaa ja erityisesti ihmisyhteisöjä koskevasta Kristuksen kuninkuudesta.²⁹ 854, 898

2106. Uskonnonvapaus merkitsee, ”ettei ketään saa uskonnollisissa asioissa pakottaa toimimaan vastoin omaatuntoaan tai estää toimimasta omantuntonsa mukaisesti yksityiselämässään tai julkisesti, yksinään tai yhdessä muiden kanssa oikeudenmukaisuuden asettamissa rajoissa”³⁰. Tämä oikeus perustuu ihmisen luontoon, jonka arvo vaatii ihmistä vapaaehtoisesti suostumaan jumalalliseen totuuteen, joka kohoaa ajallisen järjestyksen yläpuolelle. Sen tähden tämä oikeus ”kuuluu niillekin, jotka eivät täytä velvollisuuttaan etsiä totuutta ja pitäytyä siihen”.³¹ 160, 1782, 1738

2107. ”Jos eri kansojen erilaiset olosuhteet huomioon ottaen jollekin uskonnolliselle yhteisölle annetaan erityinen virallinen asema valtion juridisessa rakenteessa, on välttämätöntä samalla tunnustaa kaikille kansalaisille ja uskonnollisille yhteisöille oikeus uskonnonvapauteen ja noudattaa sitä.”³²

2108. Oikeus harjoittaa uskontoaan vapaasti ei merkitse moraalista lupaa pitää kiinni harhasta³³ tai kuvitella, että harhallakin on oikeutensa,³⁴ vaan tämä oikeus on ihmisen luonnollinen oikeus kansalaisen vapauteen, oikeudenmukaisuuden asettamissa rajoissa, eli siihen, ettei poliittinen valta harjoita uskonnon suhteen minkäänlaista ulkoista pakkoa. Yhteiskunnan oikeusjärjestyksen tulee tunnustaa tämä luonnollinen oikeus, niin että siitä tulee valtiollinen oikeus.³⁵ 1740

2109. Oikeus uskonnon vapaaseen harjoittamiseen ei saa olla itsessään rajoittamaton³⁶ eikä rajoittua pelkästään positivistisesti tai naturalistisesti käsitettyyn ”julkiseen järjestykseen”.³⁷ Tähän oikeuteen sisältyvät ”oikeudenmukaisuuden asettamat rajat” tulee määritellä poliittisella viisaudella kussakin yhteiskunnallisessa tilanteessa yhteisen hyvän vaatimusten mukaan; valtiovallan tulee vahvistaa ne ”juridisilla säädöksillä, jotka noudattavat objektiivista moraalista järjestystä”.³⁸ 2244, 1906

²⁷ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 1.

²⁸ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., dekreetti *Apostolicam actuositatem*, 13.

²⁹ vrt. Leo XIII, ensyklika *Immortale Deus*; Pius XI, ensyklika *Quas primas*.

³⁰ Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 2; vrt. pastoraalikonstitutio *Gaudium et spes*, 26.

³¹ Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 2.

³² sama, 6.

³³ vrt. Leo XIII, ensyklika *Libertas praestantissimum*, Leonis XIII Acta 8, 229–230.

³⁴ vrt. Pius XII, *puhe* 6.12.1953.

³⁵ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 2.

³⁶ vrt. Pius VI, kirje (10.3.1791) *Quod aliquantum*.

³⁷ vrt. Pius IX, ensyklika *Quanta cura*: DS 2890.

³⁸ Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 7.

III ”Sinulla ei saa olla muita jumalia kuin minä”

2110. Ensimmäinen käsky kieltää kunnioittamasta muita jumalia kuin ainoata Herraa, joka on ilmoittanut itsensä kansalleen. Se kieltää taikauskon ja epäuskon. Taikausko on tietyllä tavalla vääristynyttä liiallista uskonnollisuutta, epäusko taas liian vähäistä uskonnollisuutta eli pahe, joka on vastakohta Jumalan kunnioittamisen hyveelle.

TAIKAUSKO

2111. Taikausko on uskonnollisen tunteen ja sen vaatimien tekojen harhautumista. Se voi salaa ilmaantua myös siihen kunnioitukseen, jota osoitamme todelliselle Jumalalle. Näin käy esimerkiksi silloin, kun tietyille, muutoin luvallisille ja välttämättömille toimille annetaan maagista merkitystä. Se joka katsoo rukousten ja sakramentaalisten merkkien tehoavan silloinkin, kun ne toimitetaan ulkonaisesti ilman niiden edellyttämää sisäistä asennetta, on langennut taikauskoon.³⁹

EPÄJUMALANPALVELUS

2112. Ensimmäinen käsky tuomitsee *monijumalaisuuden*. Tämä käsky kieltää ihmistä uskomasta muihin jumaliin kuin Jumalaan, ja kunnioittamasta mitään muita jumaluuksia kuin Jumalaa, joka on yksi. Raamattu kehottaa yhä uudestaan hylkäämään epäjumalankuvat. Ne ”ovat hopeaa ja kultaa, ihmiskätkettyä työtä. Niillä on suu, mutta ne eivät puhu, niillä on silmät, mutta ne eivät näe”. Nämä tyhjät epäjumalankuvat tekevät palvojansakin tyhjiksi: ”Niiden kaltaisiksi tulevat niiden tekijät, kaikki, jotka niihin turvaavat” (Ps. 115: 4–5,8).⁴⁰ Jumala sitä vastoin on ”elävä Jumala” (esim. Joos. 3:10),⁴¹ joka luo elämää ja vaikuttaa historian kulkuun. 210

2113. Epäjumalanpalvelusta ei esiinny ainoastaan pakanallisissa, väärissä kulteissa. Se ahdistaa jatkuvasti kiusauksena myös uskoa Jumalaan. Epäjumalanpalvelusta on esimerkiksi se, että ihminen kunnioittaa ja kumartaa Jumalan sijasta jotakin luotua, olivatpa kyseessä sitten jumaluudet tai demonit (esim. satanismi) tai valta, nautinto, rotu, esi-isät, valtio, raha jne. ”Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa”, sanoo Jeesus (Matt. 6:24). Lukuisat marttyyrit kuolivat, koska he eivät palvoneet ”petoa”;⁴² he kieltäytyivät osoittamasta sille Jumalalle kuuluvaa kunnioitusta edes näön vuoksi. Epäjumalanpalvelus ei anna Jumalan olla ainoa Herra; se on siten yhteensovittamaton jumalayhteyden kanssa.⁴³ 398, 2534, 2289, 2473

³⁹ vrt. Matt. 23:16–22.

⁴⁰ vrt. Jes. 44:9–10; Jer. 10:1–16; 5 Moos. 14:1–30; Baar. 6; Viis. 13:1–15,19.

⁴¹ vrt. Ps. 42:3 jne.

⁴² vrt. Ilm. 13–14.

⁴³ vrt. Gal. 5:20; Ef. 5:5.

2114. Ihmisen elämästä tulee ehjä kokonaisuus, kun hän palvoo ainoaa Jumalaa. Käsky palvoa yhtä Herraa tekee ihmisestä yksinkertaisen ja pelastaa hänet loputtomalta hajoamiselta. Epäjumalanpalvelus on ihmisen myötäsyttyisen uskonnollisen tajun perversio. ”Epäjumalan palvoja on se, joka kohdistaa hävittämättömän tajunsa Jumalasta mieluummin mille tahansa muulle kuin Jumalalle.”⁴⁴

ENNUSTAMINEN JA MAGIA

2115. Jumala voi paljastaa tulevaisuuden profetoilleen ja muille pyhille. Oikea kristillinen asenne on kuitenkin se, että tulevaisuus annetaan luottavaisin mielin Kaitselmuksen hoitoon ja kaikenlainen epäterve uteliaisuus jätetään sikseen. Se kuitenkin toimii vastuuttomasti, joka ei tee välttämättömiä valmisteluja tulevaisuuden varalle. 305

2116. Kaikenlainen *ennustaminen* on hylättävää. Siihen kuuluvat Saatanan ja demonien puoleen kääntyminen, kuolleiden esiinmanaaminen tai muut toimet, joista aivan väärin oletetaan, että ne voisivat ”paljastaa” tulevaisuuden.⁴⁵ Horoskooppien, astrologian, kädestälukemisen, ennusmerkkien ja oraakkeliin tulkinnan, selvänäkemisen ja meedioiden käyttämisen takana piilee halu päästä vallitsemaan aikaa, historiaa ja lopulta ihmisiä, samoin toive saada salatut voimat itselle suosiollisiksi. Tällainen on ristiriidassa sen rakastavaa pelkoa sisältävän kunnioituksen ja arvostuksen kanssa, jonka olemme velkaa yksin Jumalalle.

2117. Kaikenlainen *magia* ja *taikuus*, jolla yritetään saattaa salaisia voimia ihmisen palvelukseen ja saada yliluonnollinen valta toisiin ihmisiin – olkoon kyseessä vaikka heidän tervehtymisensä – on vakavasti Jumalan kunnioittamisen vastaista. Sellaiset toimet ovat erityisen tuomittavia silloin, kun niillä halutaan vahingoittaa toisia tai kun turvaudutaan demoneihin. Myös amulettien kantaminen on hylättävää. *Spiritismiin* liittyy usein ennustelu ja magia, siksi kirkko kehottaa uskovia pidättäytymään siitä. Niin sanottujen luonnonmukaisten parantamiskeinojen käyttö ei oikeuta kutsumaan avuksi pahan valtoja eikä käyttämään hyväksi toisten hyväuskoisuutta.

USKONNONVASTAISUUS

2118. Ensimmäinen käsky kieltää synnit Jumalan kunnioittamista vastaan. Niihin kuuluvat ensi sijassa Jumalan kärsivällisyyden koetteleminen sanoin tai teoin, pyhäinhäväistys ja simonia.

⁴⁴ Origenes, *Contra Celsum*, 2, 40: PG 11, 861.

⁴⁵ vrt. 5 Moos. 18:10; Jer. 29:8.

2119. *Jumalan koettelemiseen* kuuluvat hänen kaikkivaltansa ja hyvyytensä paneminen kokeeseen sanoin tai teoin. Saatanakin halusi saada Jeesuksen heittäytymään temppelin katolta, jotta Jumala joutuisi väkisin puuttumaan asioihin.⁴⁶ Jeesus asettaa Saatanaa vastaan Jumalan sanan: ”Älkää koetelko Herran, Jumalanne, kärsivällisyyttä” (5 Moos. 6:16). Tällaiseen Jumalalle osoitettuun vaatimukseen sisältyvä haaste loukkaa sitä kunnioitusta ja luottamusta, jonka olemme velkaa Luojallemme ja Herrallemme. Siihen sisältyy aina Jumalan rakkauden, kaitselmuksen ja vallan epäilemistä.⁴⁷ 394, 2088

2120. Pyhäinhäväistys on kyseessä silloin, kun häväistään tai käsitellään epäkunnioittavasti sakramenteja tai muita liturgisia toimituksia, Jumalalle vihittyjä henkilöitä, esineitä tai paikkoja. Pyhäinhäväistys on raskas synty ennen kaikkea silloin, kun se kohdistuu eukaristiaan, sillä tässä sakramentissa on Kristuksen ruumis olemuksellisesti läsnä.⁴⁸ 1374

2121. *Simonia*⁴⁹ on hengellisten asioiden ostamista tai myymistä. Pyhä Pietari sanoi Simon Noidalle, joka halusi ostaa sitä hengellistä voimaa, jonka hän näki vaikuttavan apostoleissa: ”Kadotukseen joudut rahoinesi, kun luulet, että Jumalan lahja on rahalla ostettavissa!” (Apt. 8:20). Pietari pitäytyi Jeesuksen sanaan: ”Lahjaksi olette saaneet, lahjaksi antakaa” (Matt. 10:8).⁵⁰ Hengellisiä hyvyksiä ei voi omia itselleen eikä käyttäytyä niihin nähden ikään kuin olisimme niiden omistajia tai herroja, sillä ne tulevat Jumalalta. Ne voidaan vain ottaa lahjana vastaan. 1578

2122. ”Sen lisäksi, mitä virallinen auktoriteetti on määrännyt hengellisten palvelusten korvaamiseksi, ei sakramenttien toimittaja saa vaatia mitään muuta. Hänen on lisäksi valvottava, etteivät köyhät varattomuutensa tähden jäisi vaille sakramenttien apua”⁵¹. Asianomainen auktoriteetti vahvistaa korvaukset sen periaatteen mukaan, että kristikansan tulee antaa tukensa kirkon virkaa hoitaville. ”Työmies on ruokansa ansainnut” (Matt. 10:10).⁵²

ATEISMI

2123. ”Monet aikalaisemme eivät ... huomaa tätä läheistä ja elintärkeätä yhteyttä Jumalaan, tai he nimen omaan hylkäävät sen. Siten ateismi on laskeuttava nykyajan vakavimpien ongelmien joukkoon.”⁵³ 29

2124. Käsite ”ateismi” voi tarkoittaa hyvin erilaisia ilmiöitä. Eräs yleinen muoto on käytännöllinen materialismi, joka rajoittaa tarpeensa ja tavoitteenensa tähän maailmaan. Ateistisella humanismilla on se väärä käsitys, ”että ih-

⁴⁶ vrt. Luuk. 4:9.

⁴⁷ vrt. 1 Kor. 10:9; 2 Moos. 17:2–7; Ps. 95:9.

⁴⁸ vrt. CIC, kaanonit 1367, 1376.

⁴⁹ vrt. Apt. 8:9–24.

⁵⁰ vrt. jo Jes. 55:1.

⁵¹ CIC kaanon 848.

⁵² vrt. Luuk. 10:7; 1 Kor. 9:5–18; 1 Tim. 5:17–18.

⁵³ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 19.

minen on itse oma päämääränsä sekä oman historiansa ainoa muokkaaja ja luoja”.⁵⁴ Toinen muoto aikamme ateismia odottaa ihmisen vapautusta taloudellisen ja yhteiskunnallisen vapautuksen seurauksena. ”Se väittää, että uskonto luonteensa mukaisesti vastustaa tätä vapautumista, koska se suuntaa ihmisen toivon tulevaan, kuviteltuun elämään ja kääntää hänet pois maallisen yhteiskunnan rakentamisesta.”⁵⁵

2125. Koska ateismi kieltää tai torjuu Jumalan olemassaolon, se on synty Jumalan kunnioittamisen hyvettä vastaan.⁵⁶ Tarkoitukset ja olosuhteet voivat suuresti rajoittaa vastuullisuutta tästä rikkomuksesta. Ateismin syntyyn ja leviämiseen voi ”uskovilla olla huomattava osuus, mikäli voidaan sanoa, että he laiminlyövät uskonsa kasvattamisen, selittävät oppia väärällä tavalla ja antavat uskonnollisessa, siveellisessä ja sosiaalisessa elämässään huonon esimerkin ja siten pikemminkin peittävät Jumalan ja kirkon todelliset kasvot kuin paljastavat ne”.⁵⁷ 1535

2126. Ateismi perustuu usein väärään käsitykseen ihmisen autonomiasta, kun se menee niin pitkälle, että kieltää kaiken riippuvuuden Jumalasta.⁵⁸ Kuitenkaan ”Jumalan tunnustaminen ei ole mitenkään ristiriidassa ihmisen arvokkuuden kanssa, koska tämä arvokkuus perustuu Jumalaan ja saa hänessä täyttymyksensä”.⁵⁹ Kirkko tietää, ”että sen sanoma vastaa ihmissydämen salaisimpia kaipauksia”.⁶⁰ 396, 154

AGNOSTISISMI

2127. Agnostisismilla on monia muotoja. Joissakin tapauksissa agnostikko pidättäytyy kieltämästä Jumalaa ja nimenomaan olettaa jonkin transsendentin olennon olemassaolon, joka ei tosin voi ilmaista itseään ja josta kukaan ei voi sanoa mitään. Toisissa tapauksissa agnostikko ei ota lainkaan kantaa Jumalan olemassaoloon, koska sitä on mahdotonta todistaa; sitä ei voi myöntää eikä kieltää. 36

2128. Agnostisismissa voi toisinaan piillä tiettyä Jumalan etsimistä, mutta se voi kuitenkin olla myös välinpitämättömyyttä, olemassaolon viimeisten kysymysten pakenemista tai omantunnon velttoutta. Liian usein agnostisismi on käytännöllistä ateismia. 1036

⁵⁴ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 20.

⁵⁵ sama, 20.

⁵⁶ vrt. Room. 1:18.

⁵⁷ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 19.

⁵⁸ vrt. sama, 20,

⁵⁹ sama, 21.

⁶⁰ sama, 21.

IV ”Älä tee itsellesi jumalankuvaa” 1159–1162

2129. Jumalallinen käsky kieltää kaikenlaiset ihmiskäsin valmistetut esitykset Jumalasta. Viides Mooseksen kirja sanoo: ”Sinä päivänä, jona Herra puhui teille Horebilla tulen keskeltä, te ette nähneet minkäänlaista hahmoa. Pitäkää sen tähden tarkoin huoli siitä, ettette lankea tekemään minkäänlaista jumalankuvaa” (5 Moos. 4:15–16). Israelille on itsensä ilmoittanut ehdottoman transsendentti Jumala. ”Hän on kaikki”, mutta samanaikaisesti ”hän on kuitenkin kaikkien tekojensa yläpuolella” (Sir. 43:27–28). Hän on ”myös kaiken luodun kauneuden alkusyy” (Viis. 13:3). 300, 2500

2130. Kuitenkin jo Vanhassa testamentissa Jumala on käskenyt tai sallinut tehdä kuvia, joiden tuli vertauskuvina johdattaa lihaksi tulleen Sanan tuomaan pelastukseen, esimerkiksi kuparisen käärmeen,⁶¹ liiton arkun ja kerubit.⁶²

2131. Lihaksi tulleen Sanan salaisuuteen vedoten seitsemäs ekumeeninen kirkolliskokous Nikaiassa vuonna 787 puolusti kuvainraastajia vastaan Kristusta, Jumalanäitiä, enkeleitä ja kaikkia pyhiä esittävien kuvien kunnioittamista. Jumalan Poika on ihmiseksitulemisellaan aloittanut uuden kuviakin käyttävän ”armon talouden”. 476

2132. Kristillinen kuvien kunnioittaminen ei ole ristiriidassa ensimmäisen käskyn kanssa, joka kieltää epäjumalien kuvat. Sillä ”kunnioitus, jota osoitamme jollekin kuvalle, kohdistuu siihen, mitä kuva esittää”,⁶³ ja ”se, joka kunnioittaa kuvaa, kunnioittaa siinä esitettyä henkilöä”.⁶⁴ Kunnioitus, jota osoitamme pyhille kuville, on ”harrasta kunnioitusta”, eikä suinkaan palvontaa, sillä palvonta kuuluu yksin Jumalalle.

”Uskonnollista kunnioitusta ei osoiteta kuville itselleen esineinä, vaan kuvat nähdään nimenomaan kuvina, jotka vievät meitä lähemmäksi ihmiseksi tullutta Jumalaa. Kunnioitus, joka osoitetaan kuvalle, ei pysähdy kuvaan vaan ulottuu siihen todellisuuteen, jota kuva ilmaisee.”⁶⁵

⁶¹ vrt. 4 Moos. 21:4–9; Viis. 16:5–14; Joh. 3:14–15.

⁶² vrt. 2 Moos. 25:10–22; 1 Kun. 6:23–28; 7:23–26.

⁶³ pyhä Basileios Suuri, *Liber de Spiritu Sancto*, 18, 45: PG 32, 149.

⁶⁴ Nikaian II kirk.kok., *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601; Trenton kirk.kok., *Decretum de invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus*: DS 1821–1825; Vatikaanin II kirk.kok., liturgiakonstituutio *Sacrosanctum Concilium*, 125; kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 67.

⁶⁵ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 81, 3 ad 3.

LYHYESTI

2133. ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja koko voimastasi” (5 Moos. 6:5).
2134. Ensimmäinen käsky kehottaa ihmistä uskomaan Jumalaan, panemaan toivonsa häneen ja rakastamaan häntä yli kaiken.
2135. ”Herraa, Jumalaasi, sinun tulee palvoa ja ainoastaan häntä palvella” (Matt. 4:10). Palvoa Jumalaa, rukoilla häntä, osoittaa Jumalalle hänelle kuuluvaa kunnioitusta, täyttää hänelle annetut lupaukset ja lupautumiset, ne ovat Jumalan kunnioittamisen hyveen tekoja, joissa toteutuu kuuliaisuus ensimmäistä käskyä kohtaan.
2136. Velvollisuus kunnioittaa Jumalaa oikealla ja asiaankuuluvalla tavalla koskee ihmistä sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä.
2137. Ihmisen tulee saada ”vapaasti harjoittaa uskontoaan niin yksityiselämässä kuin julkisesti”.⁶⁶
2138. Taikausko on harhautumista pois siitä kunnioituksesta, jonka olemme velkaa todelliselle Jumalalle. Taikausko ilmenee epäjumalanpalveluksena sekä ennustelun ja magian eri muotoina.
2139. Jumalan kärsivällisyyden koetteleminen sanoin tai teoin sekä pyhäinhäväistys ja simonia ovat ensimmäisen käskyn kieltämiä syntejä Jumalan kunnioittamista vastaan.
2140. Koska ateismi kieltää tai torjuu Jumalan olemassaolon, se on syntiä ensimmäistä käskyä vastaan.
2141. Pyhien kuvien kunnioittaminen perustuu Jumalan Sanan lihaksitulon salaisuuteen. Se ei ole ristiriidassa ensimmäisen käskyn kanssa.

⁶⁶ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 15.

Toinen artikkeli

TOINEN KÄSKY

”Älä käytä väärin Herran, sinun Jumalasi, nimeä” (2 Moos. 20:7).⁶⁷

”Teille on opetettu nämä isille annetut käskyt: ’Älä vannoo väärää valaa’ ... Mutta minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan” (Matt. 5:33–34).

I Herran nimi on pyhä 2807–2815

2142. Toinen käsky *säätää pitämään Herran nimen kunnia*ssa. Se kuuluu, samoin kuin ensimmäinenkin käsky, Jumalan kunnioittamisen hyveeseen ja säätelee erityisesti kielenkäyttöämme pyhistä asioista puhuessamme.

2143. Jumalan ilmoitetulla nimellä on ilmoituksessa ainutlaatuinen asema. Jumala luovuttaa nimensä niille, jotka uskovat häneen. Hän ilmoittaa itsensä ilmoittamalla persoonansa salaisuuden. Nimensä antaminen toisten käsiin on merkki luottamuksesta ja läheisyydestä. ”Herran nimi on pyhä.” Sen tähden ihminen ei saa käyttää sitä väärin. Hänen tulee pitää se mielessään ja palvoa sitä vaieten ja rakastaen.⁶⁸ Hän saa käyttää sitä vain ylistääkseen, kiittääkseen ja kirkastaakseen Jumalaa.⁶⁹ 203, 435

2144. Kunnioituksessa Jumalan nimeä kohtaan ilmenee se kunnioitus, jonka ihminen on velvollinen osoittamaan Jumalan salaisuudelle ja kaikelle pyhälle. *Pyhyiden taju* kuuluu Jumalan kunnioittamisen hyveeseen.

”Ovatko arkuus ja kunnioitus kristillisiä tunteita vai eivätkö ole? ... Ei kukaan voi järkevästi ajatellen epäillä sitä. Ne ovat tunteita, jotka meillä olisi – ja vieläpä intensiivisinä -, jos saisimme katsella kaikkivaltiasta Jumalaa. Sen tähden ne ovat ne tunteet, jotka meillä tulisi olla, jos olisimme tietoisia hänen läsnäolostaan. Meillä tulee ne olla samassa määrin kuin uskomme hänen olevan läsnä. Niiden puuttuminen merkitsee, ettemme ole tietoisia hänen läsnäolostaan, ettemme usko siihen.”⁷⁰

2145. Uskovan tulee todistaa Herran nimestä tunnustamalla pelottomasti uskonsa.⁷¹ Herran Jeesuksen Kristuksen nimen palvomisen ja kunnioittamisen tulee läpäistä sekä saarna että katekeesi. 2472, 427

2146. Toinen käsky *kieltää Jumalan nimen väärinkäytön* eli Jumalan, Jeesuksen Kristuksen, samoin kuin Neitsyt Marian ja kaikkien pyhimysten nimen sopimattoman käytön.

⁶⁷ vrt. 5 Moos. 5:11.

⁶⁸ vrt. Sak. 2:17.

⁶⁹ vrt. Ps. 29:2; 96:2; 113:1–2.

⁷⁰ John Henry Newman, *Parochial and Plain Sermons*, v. 5, Sermon 2.

⁷¹ vrt. Matt. 10:32; 1 Tim. 6:12.

2147. *Lupaukset*, jotka on tehty muille Jumalan nimessä, asettavat peliin Jumalan kunnian, luotettavuuden, totuudellisuuden ja auktoriteerin. Lupaukset täytyy pitää jo oikeudenmukaisuudenkin nimessä. Se, joka ei niitä pidä, käyttää Jumalan nimeä väärin ja tekee Jumalan tavallaan valehtelijaksi.⁷²
2101

2148. *Jumalanpilkka* on suoranaisesti toista käskyä vastaan. Se tarkoittaa, että ihminen – mielessään tai avoimesti – ilmaisee sanoillaan Jumalaa kohtaan tuntemansa vihan tai moittii häntä, esittää hänelle haasteen, puhuu pahaa Jumalasta, ei osoita sanoissaan kunnioitusta Jumalaa kohtaan ja käyttää väärin Jumalan nimeä. Pyhä Jaakob moittii niitä, jotka herjaavat ”sitä jaloa [Jeesuksen] nimeä, joka on lausuttu teidän ylitsenne” (Jaak. 2:7). Jumalanpilkkaa koskeva kielto ulottuu myös Kristuksen kirkkoa, pyhimyksiä ja pyhiä asioita vastaan lausuttuihin sanoihin. Jumalanpilkkaa on sekin, että Jumalan nimen avulla salataan rikoksia, orjuutetaan kansoja ja kidutetaan ja surmataan ihmisiä. Jumalan nimen käyttö jonkin rikoksen tukena johtaa inhoon uskontoa kohtaan.

Jumalanpilkka on ristiriidassa sen kunnioituksen kanssa, jonka olemme velvolliset osoittamaan Jumalalle ja hänen nimelleen. Se on itsessään raskas synti.⁷³ 1756

2149. *Manaileminen*, jossa Jumalan nimeä käytetään väärin haluamatta kuitenkaan pilkata Jumalaa, on kunnioituksen puutetta Herran edessä. Toinen käsky kieltää myös Jumalan nimen *maagisen käytön*.

”Jumalan nimi on suuri siellä, missä se lausutaan sillä kunnioituksella, mikä hänen suuruudelleen ja majesteettiudelleen kuuluu. Jumalan nimi on pyhä siellä, missä se lausutaan kunnioittaen ja peläten sen loukkaamista.”⁷⁴

II Jumalan nimen väärinkäyttö

2150. Toinen käsky kieltää *väärän valan*. Vannominen tai valan tekeminen merkitsee Jumalan kutsumista todistajaksi sille, mitä sanotaan. Se merkitsee Jumalan luotettavuuden pyytämistä vahvistamaan valantekijän oman totuudellisuuden. Vala ottaa Herran nimen takaajakseen. ”Teidän tulee pelätä Herraa, Jumalaanne, palvella häntä ja vannoa yksin hänen nimeensä” (5 Moos. 6:13).

2151. Velvollisuutemme Jumalaa kohtaan vaatii kieltäytymään väärästä valasta. Luojana ja Herrana Jumala on kaiken totuuden mitta. Ihmisen sana on joko sopusoinnussa tai ristiriidassa Jumalan kanssa, joka on totuus itse. Sil-

⁷² vrt. 1 Joh. 1:10.

⁷³ vrt. CIC, kaanon 1369.

⁷⁴ pyhä Augustinus, *De sermone Domini in monte*, 2, 5, 19: PL 34, 1278.

loin kun vala on totuuden mukainen ja oikeutettu, se korostaa ihmisen sanan suhdetta Jumalan totuuteen. Väärä vala sitä vastoin kutsuu valheen todistajaksi Jumalan. 215

2152. *Valan rikkoja* on se, joka valalla vannonen tekee lupauksen, jota hän ei edes aio pitää tai jonka hän myöhemmin rikkoo. Valan rikkominen on vakavaa kunnioituksen puutetta häntä kohtaan, joka on jokaisen sanan Herra. Valalla sitoutuminen tekemään jotakin paha on ristiriidassa Jumalan nimen pyhyiden kanssa. 2476, 1756

2153. Jeesus on selittänyt toista käskyä vuorisaarnassa: ”Vielä teille on opetettu nämä isille annetut käskyt: ’Älä vanno väärää valaa’ ja ’Pidä, mitä olet Herralle valalla vannonut’. Mutta minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan... Kun myönnätte, sanokaa vain: ’Kyllä’, kun kiellätte, sanokaa: ’Ei.’ Mitä siihen lisätään, tulee Paholaisesta” (Matt. 5:33–34,37).⁷⁵ Jeesus opettaa, että jokaiseen valaan sisältyy suhde Jumalaan ja että jokaisen sanan tulee pitää Jumalan läsnäolo ja hänen totuutensa kunnialla. Sanan ”Jumala” käyttäminen puheessa vain harkitusti on hänen läsnäolonsa syvän kunnioittamisen mukaista; jokainen sanamme todistaa hänen läsnäolonsa puolesta tai pilkkaa sitä. 2466

2154. Kirkon traditio on pyhään Paavaliin nojautuen⁷⁶ ymmärtänyt Jeesuksen sanan niin, ettei se kiellä valaa silloin, kun on kyse vakavasta ja luvallisesta asiasta (esim. valasta oikeusistuimessa). ”Valan, joka on Jumalan nimen pyytämistä todistajaksi totuuden puolesta, saa tehdä vain totuudessa, harkiten ja oikeutta noudattaen.”⁷⁷

2155. Jumalan nimen pyhyys vaatii, ettei valaa käytetä turhanpäiväisiin asioihin, eikä valaa saa myöskään vanna olosuhteissa, joiden voidaan tulkita sisältävän hyväksymisen sitä oikeudettomasti vaativalle vallalle. Kun laittomat vallanpitäjät vaativat vannomaan valaa, siitä saa kieltäytyä. Siitä täytyy kieltäytyä silloin, kun sitä vaaditaan ihmisarvon tai kirkon vastaisiin tarkoituksiin. 1903

III Kristityn nimi

2156. Kasteen sakramentti toimitetaan ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen” (Matt. 28:19). Herran nimi pyhittää kasteessa ihmisen, ja kristitty saa nimensä kirkossa. Se voi olla jonkun pyhimyksen nimi, eli sellaisen Jeesuksen opetuslapsen nimi, joka on elänyt esimerkillisen uskollisena Herralleen. Suojeluspyhimys on kristillisen elämän esikuva ja varma esirukoilija. ”Kas-

⁷⁵ vrt. Jaak. 5:12.

⁷⁶ vrt. 2 Kor. 1:23; Gal. 1:20.

⁷⁷ CIC, kaanon 1199, § 1.

tenimi” voi ilmentää myös jotakin kristinuskon salaisuutta tai kristillistä hyvettä. ”Vanhempien, kummien ja kirkkoherran tulee varmistaa, ettei kenellekään anneta sellaista nimeä, joka on kristillisyyden vastainen.”⁷⁸ 232, 1267

2157. Kristitty alkaa päivänsä, rukouksensa ja työnsä ristinmerkillä: ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Aamen.” Kastettuna hän omistaa alkavan päivän Jumalan kunnialle ja pyytää avuksi Vapahtajan armoa voidakseen elää Pyhässä Hengessä Isän lapsena. Ristinmerkki vahvistaa meitä kiusauksissa ja vaikeuksissa. 1235, 1668

2158. Jumala kutsuu jokaista tämän omalla nimellä.⁷⁹ Jokaisen ihmisen nimi on pyhä. Nimi on ikään kuin kunkin ihmisen ikoni. Se on pidettävä kunniassa, sillä se on merkki nimensä kantajan arvosta.

2159. Saatu nimi pysyy saajan nimenä ikuisesti. Taivaan valtakunnassa tulee jokaisen Jumalan nimellä merkityn ihmisen salaperäinen ja ainutlaatuinen olemus loistamaan täydessä valossa. ”Sille, joka voittaa, minä annan ... valkoisen kiven, ja siihen kiveen on kirjoitettu uusi nimi, jota ei tunne kukaan muu kuin sen nimen saaja” (Ilm. 2:17). ”Sitten näin tämän: Karitsa seisoi Siionin vuorella, ja hänen kanssaan oli sataneljäkymmentäneljä tuhatta ihmistä, joiden otsaan oli kirjoitettu hänen nimensä ja hänen Isänsä nimi” (Ilm. 14:1).

LYHYESTI

2160. ”Herra, meidän Jumalamme, kuinka suuri onkaan sinun nimesi kaikkialla maailmassa!” (Ps. 8:2).
2161. Toinen käsky käskee pitämään Herran nimen kunniassa. Herran nimi on pyhä.
2162. Toinen käsky kieltää käyttämästä Herran nimeä sopimattomasti. Se, joka käyttää Jumalan, Jeesuksen Kristuksen, Neitsyt Marian ja pyhi mysten nimiä loukkaavasti, pilkkaa Jumalaa.
2163. Väärä vala kutsuu Jumalan valheen todistajaksi. Valan rikkominen on raskas rikkomus Herraa vastaan, joka pysyy aina uskollisena lupauksilleen.
2164. ”Älä vannoo, älä Luojan äläkä luodun kautta, ellei kysymyksessä ole totuus, välttämättömyys ja kunnioitus.”⁸⁰

⁷⁸ CIC, kaanon 855.

⁷⁹ vrt. Jes. 43:1; Joh. 10:3

⁸⁰ pyhä Ignatius de Loyola, *Hengelliset harjoitukset*, 38.

2165. Kasteessa kristitty saa nimensä kirkossa. Vanhempien, kummien ja kirkkoherran tulee pitää huolta siitä, että hän saa kristillisen etunimen. Pyhä suojeleuspyhimys palvelee kristillisen elämän esikuvana ja esirukoilijana.
2166. Kristitty alkaa rukouksensa ja työnsä ristinmerkillä: ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen.”
2167. Jumala kutsuu jokaista ihmistä tämän omalla nimellä.⁸¹

Kolmas artikkeli

KOLMAS KÄSKY

Muista pyhittää lepopäivä. ”Kuutena päivänä tee työtä ja hoida kaikkia tehtäviäsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun Jumalasi, sapatin päivä. Silloin et saa tehdä mitään työtä” (2 Moos. 20:8–10).⁸²

”Sapatin päivä on ihmistä varten eikä ihminen sapatin päivää varten. Niinpä Ihmisen Poika on myös sapatin herra” (Mark. 2:27–28).

I Sapatin päivä 346–348

2168. Dekalogin kolmas käsky korostaa sapatin pyhyttä. ”Seitsemäs päivä on sapatin päivä, Herralle pyhitetty levon päivä” (2 Moos. 31:15).

2169. Raamattu *muistelee* tässä yhteydessä *luomistyötä*: ”Sillä kuutena päivänä Herra teki taivaan ja maan ja meren ja kaiken, mitä niissä on, mutta seitsemännen päivän hän lepäsi. Sen vuoksi Herra siunasi lepopäivän ja pyhitti sen” (2 Moos. 20:11). 2057

2170. Raamattu tuo Herran päivässä esille myös *muiston Israelin vapautumisesta* Egyptin orjuudesta: ”Muista, että itse olit orjana Egyptissä, kun Herra, sinun Jumalasi, kohotti voimakkaan käsivartensa ja johdatti sinut sieltä pois. Sen tähden Herra, sinun Jumalasi, käski sinun viettää sapatin lepoa” (5 Moos. 5:15). 2057

2171. Jumala on antanut Israelille sapatin päivän, jotta Israel säilyttäisi sen *merkkinä liitosta*, jota ei saa rikkoa.⁸³ Sapatin päivä on Herraa varten, Jumalan, hänen luomistyönsä ja hänen Israelin hyväksi tekemiensä pelastustekojen ylistämiseksi.

⁸¹ vrt. Jes. 43:1.

⁸² vrt. 5 Moos. 5:12–15.

⁸³ vrt. 2 Moos. 31:16.

2172. Jumalan toiminta on ihmisen toiminnan esikuva. Koska Jumala lepäsi seitsemäntenä päivänä (2 Moos. 31:17), ihmisenkin tulee jättää työnsä ja antaa toistenkin ja ennen muuta köyhien levätä.⁸⁴ Sapatti keskeyttää arkisen työnteon ja suo lepotauon. Tämä päivä merkitsee vastalauseita työn orjuudelle ja rahan jumaloimiselle.⁸⁵ 2184

2173. Evankeliumi kertoo lukuisista välikohtauksista, joissa Jeesusta syytettiin sapatikäskyn rikkomisesta. Jeesus ei kuitenkaan koskaan loukkaa tämän päivän pyhyyttä.⁸⁶ Hän ilmaisee arvovaltaisesti sapatin todellisen tarkoituksen: ”Sapatti on asetettu ihmistä varten eikä ihminen sapatia varten” (Mark. 2:27). Myötätuntoa täynnä Jeesus antaa itselleen oikeuden tehdä sapatina hyvää pahan sijasta, pelastaa elämä pikemmin kuin tuhota sitä.⁸⁷ Sapatti on Herran laupeuden ja Jumalan kunnian päivä.⁸⁸ ”Niinpä Ihmisen Poika on sapatin herra” (Mark. 2:28). 582

II Herran päivä

”Tämän päivän on Herra tehnyt, iloitkaamme ja riemuitkaamme siitä!” (Ps. 118:24).

YLÖSNOUSEMUKSEN PÄIVÄ: UUSI LUOMINEN

2174. Jeesus on noussut kuolleista ”viikon ensimmäisenä päivänä” (Mark. 16:2).⁸⁹ ”Ensimmäinen päivä”, Kristuksen ylösnousemuksen päivä, muistuttaa ensimmäisestä luomisesta. Koska tämä päivä on myös sapatia seuraava ”kahdeksas päivä”,⁹⁰ se merkitsee uutta luomista, jonka alku on Kristuksen ylösnousemus. Siitä on tullut kristityille kaikista päivistä ensimmäinen, kaikista juhlista ensimmäinen, ”Herran päivä” (he kyriake hemera, dies dominica), ”sunnuntai”. 638, 349

”Me kokoontumme yhteen auringon päivänä, koska se on viikon ensimmäinen päivä (juutalaisten sapatin jälkeen, mutta myös ensimmäinen päivä), jona Jumala veti esiin aineen olemattomuuden hämärästä ja loi maailman, ja koska tänä samana päivänä Vapahtajamme Jeesus Kristus nousi kuolleista”⁹¹.

SUNNUNTAI – SAPATIN TÄYTTYMYS

2175. Sunnuntai on selkeästi erilainen päivä kuin sapatti, jota se ajallisesti joka viikko seuraa ja jonka rituaalisen viettämisen käskyn se kristittyjen

⁸⁴ vrt. 2 Moos. 23:12.

⁸⁵ vrt. Neh. 13:15–22; 2 Aik. 36:21.

⁸⁶ vrt. Mark. 1:21; Joh. 9:16.

⁸⁷ vrt. Mark. 3:4.

⁸⁸ vrt. Matt. 12:5; Joh. 7:23.

⁸⁹ vrt. Matt. 28:1; Luuk. 24:1; Joh. 20:1.

⁹⁰ vrt. Mark. 16:1; Matt. 28:1.

⁹¹ pyhä Justinus, *Apologia*, 1, 67: PG 6, 429–432.

kohdalla siirtää koskemaan itseään. Sunnuntai toteuttaa Kristuksen pääsiäisessä juutalaisen sapatin hengellisen totuuden ja julistaa ihmisen ikuista lepoa Jumalassa, sillä lain jumalanpalvelus valmisti Kristuksen salaisuutta ja sen riitit viittasivat edeltä Kristuksen elämään.⁹² 1166

”Ne, jotka ennen elivät vanhan järjestyksen mukaan, ovat saaneet uuden toivon. He eivät enää vietä sapatia vaan Herran päivää, jossa meille avautui elämä Herran ja hänen kuolemansa kautta.”⁹³

2176. Sunnuntain vietto noudattaa itse luonnon ihmisen sydämeen kirjoittamaa moraalisäädöstä, jonka mukaan ”Jumalalle on osoitettava ulkoista kulttia merkinä häneltä yhteisesti saadusta ja kaikille kuuluvasta hyvyydestä”.⁹⁴ Sunnuntain vietto täyttää vanhan liiton moraalikäskyn, jonka säätämän rytmin ja hengen se toteuttaa ylistämällä joka viikko Jumalaa, kansansa Luojaa ja Lunastajaa.

SUNNUNTAINEN EUKARISTIAN VIETTO

2177. Herran päivän ja hänen eukaristiansa jokasunnuntainen vietto on kirkon elämän keskipiste. ”Sunnuntaita, jolloin apostolista traditiota seuraten vietetään pääsiäisen salaisuutta, tulee koko kirkossa viettää vuoden tärkeimpänä, velvoittavana juhlapäivänä”.⁹⁵ 1167

”Samalla tavoin velvoittavina tulee pitää Herramme Jeesuksen Kristuksen syntymän päivää, Herran ilmestymisen (epifania), taivaaseenastumisen ja Kristuksen pyhän ruumiin ja veren päivää, pyhän Jumalansynnyttäjän Marian, hänen perisynnittömän sikiämisensä ja hänen taivaaseenottamisensa päivää, pyhän Joosefin, pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin sekä kaikkien pyhien päivää.”⁹⁶ 2043

2178. Tämä kristittyjen kokoontumisen käytäntö periytyy apostolien ajoista.⁹⁷ Heprealaiskirje kehottaa: ”Me emme saa lyödä laimin seurakuntamme yhteistä kokousta, niin kuin muutamilla on tapana, vaan meidän tulee rohkaista toisiamme” (Hepr. 10:25). 1343

Traditio on säilyttänyt aina ajankohtaisen kehotuksen ”tulla aikaisin kirkkoon, lähestyä Herraa ja tunnustaa syntinsä, viipyä katuen rukouksessa ... olla läsnä pyhässä, jumalallisessa liturgiassa, päättää rukouksensa ja jäädä paikalleen, kunnes lähettäminen tapahtuu ... Olemme jo usein sanoneet: Tämä päivä on annettu teille rukousta ja lepoa varten. Tämä on se päivä, jonka Herra on tehnyt. Iloitkaamme ja riemuitkaamme siitä.”⁹⁸

⁹² vrt. 1 Kor. 10:11.

⁹³ pyhä Ignatios Antiokialainen, *Epistula ad Magnesios*, 9, 1: SC 10bis 88.

⁹⁴ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 122, 4.

⁹⁵ CIC, kaanon 1246, § 1.

⁹⁶ CIC, kaanon 1246, § 1.

⁹⁷ vrt. Apt. 2:42–46; 1 Kor. 11:17.

⁹⁸ Pseudo-Eusebius Alexandrinus, *Sermo de die Dominica*: PG 86:1, 416, 421.

2179. ”Seurakunta on määrätty uskovien yhteisö, joka on pysyvästi perustettu paikalliskirkkoon ja jonka pastoraalinen hoito on uskottu kirkkoherralle, joka on sen varsinainen paimen, kuitenkin hiippakunnan piispan auktoriteetin alaisuudessa.”⁹⁹ Seurakunta on paikka, johon kaikki uskovat voivat kokoontua viettämään sunnuntain eukaristiaa. Seurakunta ohjaa kristityt liturgiseen elämään ja kokoaa heidät viettämään sitä; se välittää eteenpäin Kristuksen pelastavan opin; se harjoittaa hyvin ja veljellisin teoin Herran säätämää lähimmäisenrakkautta. 1567, 2691, 2226

”Voit kyllä rukoilla kotona mutta et niin kuin rukoillaan kirkossa, jossa on suuri uskovien joukko ja jossa rukous kohoaa kuin yhdestä sydäimestä Jumalan puoleen. Täällä on jotakin enemmän, nimittäin sovinto ja yksimielisyys, rakkauden side ja pappien rukoukset.”¹⁰¹

SUNNUNTAIVELVOLLISUUS

2180. Kirkon käsky määrittelee tarkemmin Herran lain: ”Sunnuntaina ja muina velvoittavina juhlapäivinä uskovilla on velvollisuus osallistua messuun.”¹⁰² ”Käskyn osallistua messuun täyttää se, joka on läsnä messussa, missä tahansa sitä vietetään katolisen riituksen mukaisesti joko itse juhlapäivänä tai sitä edeltävänä iltana.”¹⁰³ 2042, 1389

2181. Sunnuntain eukaristia laskee perustan koko kristilliselle elämälle ja vahvistaa sitä. Siitä syystä uskovilla on velvollisuus osallistua velvoittavina juhlapäivinä eukaristian viettoon, paitsi jos heillä on vakava syy (esim. sairaus tai pienten lasten hoito) tai oman kirkkoherran antama lupa.¹⁰⁴ Ne, jotka tietoisesti rikkovat tätä velvollisuutta vastaan, tekevät raskaan synnin.

2182. Osallistuminen sunnuntaisin yhteiseen eukaristian viettoon todistaa kuulumisesta Kristukselle ja uskollisuudesta häntä ja hänen kirkkoaan kohtaan. Näin uskovat osoittavat, että heillä on keskinäinen yhteys uskossa ja rakkaudessa. Yhdessä he todistavat Jumalan pyhydestä ja pelastuksen toivostaan, ja he vahvistavat toisiaan Pyhän Hengen ohjauksessa. 815

2183. ”Jos vihittyjen viranhaltijoiden puuttuessa tai muusta vakavasta syystä osallistuminen eukaristianviittoon on mahdotonta, on hyvin suositeltavaa, että uskovat osallistuvat sananjumalanpalvelukseen, jos sellaista vietetään seurakunnan kirkossa tai muussa pyhässä paikassa hiippakunnan piispan säädösten mukaisesti, tai että he viiptyvät rukouksessa soveliaan ajan perheenä tai useita perheitä yhdessä.”¹⁰⁵

⁹⁹CIC, kaanon, 515, § 1.

¹⁰⁰virt. Johannes Paavali II, apostolinen kehotus *Christifideles laici*, 26.

¹⁰¹pyhä Johannes Khryssostomos *De incomprehensibili Dei natura*, 3, 6: PL 48, 725.

¹⁰²CIC, kaanon 1247.

¹⁰³CIC, kaanon 1248, § 1.

¹⁰⁴virt. CIC, kaanon 1245.

¹⁰⁵CIC, kaanon 1248, § 2.

ARMON JA TYÖSTÄ LEPÄÄMISEN PÄIVÄ

2184. Niin kuin Jumala ”seitsemäntenä päivänä lepäsi kaikesta työstään” (1 Moos. 2:2), niin saa ihmisenkin elämä rytmensä työn ja levon vaihtelusta. Herran päivän asettaminen auttaa kaikkia saamaan riittävästi aikaa lepoon ja joutenoloon, jotta he voisivat hoitaa elämäänsä perheen, kulttuurin, yhteiskunnan ja uskonnon piirissä.¹⁰⁶ 2172

2185. Sunnuntaisin ja muina velvoittavina juhlapäivinä uskovien tulee välttää sellaista työntekoa ja asioiden toimittamista, joka estää heitä osoittamasta Jumalalle hänelle kuuluvaa kunnioitusta, viettämästä ilolla Herran päivää, suorittamasta laupeuden tekoja ja suomasta hengelleen ja ruumiilleen asi-aankuuluvaa virkistystä.¹⁰⁷ Perhettä koskevat velvollisuudet ja tärkeät yhteiskunnalliset tehtävät antavat oikeuden luvallisesti poiketa sunnuntailepoa koskevasta käskystä. Uskovien tulee kuitenkin olla varuillaan sen suhteen, etteivät luvalliset poikkeamiset muodostu tavaksi, jotka haittaavat Jumalan kunnioittamista, perhe-elämää ja terveyttä. 2428

”Totuudenrakkaus vaatii pyhää joutilaisuutta; velvollisuus rakastaa suostuu oikeutettuun työhön.”¹⁰⁸

2186. Kristittyjen, joilla on käytettävissään vapaata aikaa, tulee ajatella veljiään ja sisariaan, joilla on samat tarpeet ja samat oikeudet, mutta jotka eivät kuitenkaan voi levätä työstään köyhyyden tai jonkin hädän tähden. Kristillinen hurskaus on perinteisesti omistanut sunnuntain hyville teoille ja sairaiden, vammaisten ja vanhusten nöyrään palvelemiseen. Kristittyjen tulee pyhittää sunnuntaita myös siten, että he antavat perheilleen ja läheisilleen aikaa ja huolenpitoa, mihin heillä muina viikonpäivinä on liian vähän mahdollisuuksia. Sunnuntai on myös sopiva aika ajattelemiselle, hiljaisuudelle, hengenviljelylle ja meditaatiolle, jotka edistävät ihmisen sisäistä ja kristillistä kasvua. 2447

2187. Sunnuntaiden ja juhlapäivien pyhittäminen vaatii yhteistä ponnistelua. Jokaisen kristityn tulee varoa, ettei hän ilman välttämätöntä pakkoa velvoita muita sellaiseen, mikä estäisi heitä viettämästä Herran päivää. Silloinkin, kun vakiintuneet tavat (urheilu, tilaisuuksien järjestäminen, ravintola- ja hotelliala) ja yhteiskunnan välttämättömät tarpeet (julkiset palvelut) vaativat ihmisiä työhön sunnuntaina, tulisi jokaisen varata itselleen riittävästi vapaa-aikaa. Kristittyjen on kohtuullisuuden ja rakkauden avulla vältettävä niitä vääristymiä ja väkivaltaisuuksia, joita usein kehittyy suurten joukkojen kokoontuessa vapaa-ajan tilaisuuksiin. Kaikista taloudellisista pakotteista huolimatta viranomaisten tulee pitää huoli siitä, että kansalaiset saavat aikaa lepoon ja jumalanpalvelukseen. Työnantajilla on sama velvollisuus työntekijöitään kohtaan. 2289

¹⁰⁶ vrt. Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 67.

¹⁰⁷ vrt. CIC, kaanon 1247.

¹⁰⁸ pyhä Augustinus, *De civitate Dei*, 19, 19: PL 41, 647.

2188. Ottaen huomioon sekä uskonnonvapauden että kaikkien yhteisen hyvän kristittyjen on pyrittävä siihen, että sunnuntait ja kirkon juhlapäivät tunnustetaan laissa vapaapäiviksi. Kristittyjen tulee antaa kaikille julkinen esimerkki rukouksesta, pyhäpäivän kunnioittamisesta ja ilosta, ja heidän tulee puolustaa traditioitaan arvokkaana panoksena ihmisyhteisön hengelliselle elämälle. Jos maan lainsäädäntö tai muut syyt velvoittavat tekemään sunnuntaina työtä, tätä päivää on kuitenkin vietettävä lunastuksemme päivänä, joka kutsuu meitä osallistumaan ”juhlan viettoon”, siihen ”esikoisten seurakuntaan, joiden nimet ovat taivaan kirjassa” (Hepr. 12:22–23). 2105

LYHYESTI

2189. ”Muista lepopäivä ja pyhitä se” (vrt. 5 Moos. 5:12). ”Seitsemäs päivä on sapatti, Herran pyhä lepopäivä” (2 Moos. 31:15).
2190. Sapatti kuvasi ensimmäisen luomisen valmiiksi tulemistä; sen tilalle on tullut sunnuntai, joka muistuttaa uudesta luomisesta, jonka alku on Kristuksen ylösnousemus.
2191. Kirkko viettää Kristuksen ylösnousemusta kahdeksantena päivänä, jota syystä kutsutaan Herran päiväksi tai sunnuntaiksi.¹⁰⁹
2192. ”Sunnuntai ... on pidettävä koko kirkossa tärkeimpänä velvoittavana juhlapäivänä.”¹¹⁰ ”Sunnuntaina ja muina velvoittavina juhlapäivinä uskovilla on velvollisuus osallistua messuun.”¹¹¹
2193. ”Sunnuntaina ja muina velvoittavina juhlapäivinä uskovien tulee pidättäytyä kaikista töistä ja toimista, jotka estävät heitä osallistumasta jumalanpalvelukseen ja viettämästä sunnuntaita sille kuuluvalla ilolla ja saamasta hengelle ja ruumiille niille kuuluvaa virkistystä.”¹¹²
2194. Sunnuntai instituutiona vaikuttaa osaltaan siihen, että ”kaikki saavat käytettäväkseen riittävästi lepoa ja vapaa-aikaa perhe-, sivistys- ja yhteiskuntaelämän sekä uskonnon harjoittamista varten”.¹¹³
2195. Jokaisen kristityn tulee varoa, ettei hän ilman välttämätöntä pakkoa velvoita toisia sellaiseen, mikä estäisi heitä pitämästä Herran päivää.

¹⁰⁹ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., liturgiakonstituutio *Sacrosanctum Concilium* 106

¹¹⁰ CIC, kaanon 1246, § 1.

¹¹¹ CIC, kaanon 1247.

¹¹² CIC, kaanon 1247.

¹¹³ Vatikaanin II kir.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 67.

TOINEN LUKU

”RAKASTA LÄHIMMÄISTÄSI NIIN KUIN ITSEÄSI”

Jeesus sanoi opetuslapsilleen: ”Rakastakaa toisianne, niin kuin minä olen rakastanut teitä” (Joh. 13:34).

2196. Jeesus vastasi kysymykseen, mikä on käskyistä ensimmäinen: ”Tärkein on tämä: ’Kuule, Israel: Herra, meidän Jumalamme, on ainoa Herra. Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi ja koko voimallasi.’ Toinen on tämä: ’Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.’ Näitä suurempaa käskyä ei ole” (Mark. 12:29–31).

Pyhä apostoli Paavali muistuttaa: ”Se, joka rakastaa lähimmäistään, on täyttänyt lain vaatimukset. Käskyt *Älä tee aviorikosta, Älä tapa, Älä varasta, Älä himoitse*, samoin kaikki muutkin, voidaan koota tähän sanaan: *Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi*. Rakkaus ei tee lähimmäiselle mitään pahaa. Näin rakkaus on lain täyttymys” (Room. 13:8–10). 2822

Neljäs artikkeli

NELJÄS KÄSKY

”Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa” (2 Moos. 20:12).

”Hän oli heille kuuliainen” (Luuk. 2:51).

Jeesus itse on muistuttanut, että tämä ”Jumalan käsky” on voimassa.¹ Apostoli opettaa: ”Lapset, olkaa vanhemmillenne kuuliaisia Herraa totellen, sillä se on oikein. *Kunnioita isääsi ja äitiäsi* on ensimmäinen käsky, johon liittyy lupaus: *jotta menestyisit ja eläisit kauan maan päällä*” (Ef. 6:1–3).²

2197. Neljäs käsky aloittaa dekalogin toisen taulun. Se viittaa rakkauden järjestykseen. Jumala on tahtonut, että kunnioitamme hänen jälkeensä myös vanhempiamme, joita saamme kiittää elämästä ja jotka ovat välittäneet meil-

¹ vrt. Mark. 7:8.13.

² 5 Moos. 5:16.

le Jumalan tuntemisen. Velvollisuutemme on pitää kunniasa kaikkia ja osoittaa kunnioitusta kaikille, joille Jumala on meidän hyväämme ajatellen antanut auktoriteettinsa. 1897

2198. Tämä käsky on muodoltaan myönteinen; se puhuu velvollisuuksista, jotka on täytettävä. Se johtaa seuraaviin käskyihin, jotka koskevat erityistä elämän, avioliiton, ajallisten hyvyksien ja puheen kunnioittamista. Se on yksi kirkon yhteiskunnallisen opetuksen peruspilareista. 2419

2199. Neljäs käsky kääntyy erityisesti lasten puoleen ja koskee heidän suhdettaan isään ja äitiin, sillä tämä suhde on kaikista suhteista yleisin. Neljäs käsky koskee myös suhteita suvun muihin jäseniin. Se vaatii osoittamaan kunnioitusta, rakkautta ja kiitollisuutta vanhemmille sukulaisille ja esi-isille. Lopuksi se ulottuu koskemaan myös oppilaiden velvollisuuksia opettajia kohtaan, työntekijöiden velvollisuuksia työnantajia kohtaan, alaisten esimiehiään ja kansalaisten isänmaataan ja sitä hallitsevia kohtaan.

Laajemmassa merkityksessä tähän käskyyn sisältyvät myös vanhempien, holhoojien, opettajien, esimiesten, viranomaisten ja hallitsijoiden ja yleisesti kaikkien niiden velvollisuudet, joilla on esivallan asema muihin ihmisiin ja yhteisöihin nähden.

2200. Neljännen käskyn noudattamista seuraa palkkio: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa” (2 Moos. 20:12).³ Tämän käskyn kunnioittaminen tuottaa hengellisten hedelmien ohella myös ajallisia, nimittäin rauhan ja menestyksen. Tämän käskyn laiminlyönti sitä vastoin tuottaa suurta vahinkoa ihmisyyteisöille ja yksityisille ihmisille. 2304

I Perhe Jumalan suunnitelmassa

PERHEEN LUONNE

2201. Aviollinen yhteisö perustuu puolisoitten suostumukseen. Avioliiton ja perheen päämääränä on puolisoitten paras sekä lasten synnyttäminen ja kasvattaminen. Puolisoitten rakkaus ja lasten synnyttäminen luovat perheenjäsenten välille henkilökohtaisia suhteita ja perusvastuun. 1625

2202. Mies ja nainen, jotka ovat solmineet avioliiton, muodostavat lapsineen perheen. Tämä instituutio edeltää kaikkea julkisen vallan taholta sille tulevaa tunnustamista; avioliiton perusluonne alkuperäisempänä instituutiona velvoittaa julkista valtaa antamaan tämän tunnustuksen. Avioliittoa on pidettävä perussuhteena, josta käsin arvioidaan kaikkia muita sukulaisuussuhteita. 1882

³ vrt. 5 Moos. 5:16

2203. Luodessaan miehen ja naisen Jumala on perustanut perheen ja antanut sille perusrakenteen. Sen jäsenet ovat samanarvoisia persoonia. Perheenjäsenten ja yhteiskunnan yhteiseksi hyväksi perheessä vallitsee erilaisia vastuusuhteita, oikeuksia ja velvollisuuksia. 369

KRISTILLINEN PERHE 1655–1658

2204. Kristillinen perhe on kirkollisen yhteyden erityistä ilmoitusta ja toteutumista, sen tähden sitä voidaan ja sitä tulee kutsua *kotikirkoksi*.⁴ Se on uskon, toivon ja rakkauden yhteisö. Uuden testamentin mukaan sillä on kirkossa ainutlaatuinen merkitys.⁵ 533

2205. Kristillinen perhe on persoonien yhteisö, merkki ja kuva Isän ja Pojan yhteydestä Pyhässä Hengessä. Lasten synnyttämisessä ja kasvattamisessa heijastuu Isän luomistyö. Perhe on kutsuttu osallistumaan Kristuksen rukoukseen ja uhriin. Päivittäinen rukous ja Jumalan sanan lukeminen vahvistavat perheessä rakkautta. Kristillinen perhe on evankelioiva ja missionaarinen. 1702

2206. Perheensisäiset suhteet luovat läheisyyttä tunteiden, arvostusten ja yhteisten etujen tasolla, jotka syntyvät ennen kaikkea toinen toistensa henkilökohtaisesta kunnioittamisesta. Perhe on *ensiarvoinen yhteisö*, ”joka on kutsuttu toteuttamaan puolisoitten välistä ajatustenvaihtoa ja yhteistä harkintaa sekä vanhempien uutteraa yhteistyötä lasten kasvattamisessa”.⁶

II Perhe ja yhteiskunta

2207. Perhe on *yhteiskunnallisen elämän alkusolu*. Se on luonnollinen yhteisö, jossa mies ja nainen on kutsuttu antamaan itsensä rakkaudessa ja välittämään elämää. Perheensisäinen auktoriteetti, pysyvyys ja yhteiselämä muodostavat vapauden, turvallisuuden ja veljeyden perustan yhteiskunnassa. Perhe on yhteisö, jossa voidaan lapsesta asti oppia kunnioittamaan moraalisia arvoja, osoittamaan Jumalalle kunnioitusta ja käyttämään vapautta oikein. Perhe-elämä on harjoittautumista elämään yhteiskunnassa. 1880, 372, 1603

2208. Perheen tulee elää niin, että sen jäsenet oppivat välittämään ja kantamaan vastuuta nuorista ja vanhoista, sairaista, vammaisista ja köyhistä. On olemassa lukuisia perheitä, jotka eivät ajoittain kykene antamaan tätä apua. Silloin muiden ihmisten ja perheiden, toissijaisesti myös yhteiskunnan, asia-

⁴ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 21; vrt. kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11.

⁵ vrt. Ef. 5:21–6:4; Kol. 3:18–21; 1 Piet. 3:1–7.

⁶ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 52.

na on huolehtia näiden ihmisten tarpeista. ”Puhdasta, Jumalan ja Isän silmissä tahratonta palvelusta on huolehtia orvoista ja leskistä, kun he ovat ahdingossa” (vrt. Jaak. 1:27).

2209. Perhettä on tuettava ja suojeltava soveltuvin sosiaalisin keinoin. Siellä missä perheet eivät kykene täyttämään tehtäviään, on muilla yhteiskunnan ryhmittymillä velvollisuus auttaa perheinstituutiota ja tukea sitä. Lähivastuun periaatetta noudattaen suurempien yhteisöjen on varottava kajoamasta perheen oikeuksiin ja puuttumasta sen elämään. 1883

2210. Koska perhe on näin merkittävä yhteiskunnan elämälle ja hyvinvoinnille,⁷ yhteiskunnalla on erityinen velvollisuus tukea ja lujittaa avioliittoa ja perhettä. Valtiovallan on pidettävä pyhänä tehtävänä ”niiden todellisen luonteen tunnustamista, suojelemista ja edistämistä, julkisen moraalin puolustamista sekä kodin hyvinvointia ja menestystä”.⁸

2211. Yhteiskunnan poliittisen vallan velvollisuus on pitää perhe kunniaassa, auttaa sitä ja taata sille ennen kaikkea

- vapaus perustaa perhe, saada lapsia ja kasvattaa nämä perheen omien moraalisten ja uskonnollisten vakaumusten mukaan;
- suoja avioliiton ja perheinstituution pysyvyydelle;
- vapaus tunnustaa uskonsa, välittää se eteenpäin ja kasvattaa lapset tähän uskoon siihen tarvittavien menetelmien ja instituutioiden avulla;
- oikeus yksityisomaisuuteen ja vapauteen tehdä työtä itsenäisenä tai toisen alaisena, oikeus asuntoon sekä oikeus muuttaa maasta;
- oikeus maan lakien mukaiseen sairaanhoitoon, apuun iän karttuessa ja lapsilisään;
- elinolojen turvallisuus ja terveellisyys, suoja huumeita, pornografiaa ja alkoholismia vastaan;
- perheiden oikeus muodostaa yhdistyksiä ja niiden edustajien oikeus esittää asiansa valtion viranomaisille.⁹

2212. Neljäs käsky *valaisee myös muita yhteiskunnallisia suhteita*. Niin kuin näemme veljemme ja sisaremme omien vanhempiemme lapsina, serkkumme omien isovanhempiemme jälkeläisinä ja oman kansamme jäsenet oman isänmaamme poikina ja tyttärinä, samoin näemme kaikki kastetut äitimme kirkon lapsina ja jokaisen ihmisen Jumalan poikana tai tyttärenä, Jumalan joka haluaa meidän kutsuvan itseään Isäksemme. Siten suhteemme lähimmäisiimme saavat persoonallisen luonteen. Lähimmäinen ei ole pelkkä yksilö joukon keskellä, vaan joku, joka meille tutun alkuperänsä perusteella ansaitsee erityisen huomion ja kunnioituksen. 225, 1931

2213. Ihmisten yhteisöt *koostuvat persoonista*. Hyvä hallitseminen ei rajoitu vain siihen, että taataan oikeudet, täytetään velvollisuudet ja pidetään sopimukset. Oikeudenmukaiset suhteet työnantajien ja työntekijöiden, hal-

⁷ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 47.

⁸ sama, 52.

⁹ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 46.

litsevien ja kansalaisten välillä edellyttävät sitä luonnollista hyvää tahtoa, joka vastaa ihmispersoonan arvoa ja kunnioittaa oikeudenmukaisuutta ja veljeyttä. 1939

III Perheenjäsenten velvollisuudet

LASTEN VELVOLLISUUDET

2214. Jumalan isyys on ihmisten vanhemmuuden lähde;¹⁰ sille perustuu vanhempien kunnia-asema. Alaikäisten tai jo varttuneiden lasten isälleen ja äidilleen osoittama kunnioitus¹¹ lähtee siitä luonnollisesta kiintymyksestä, joka liittää heidät toisiinsa. Jumalan käsky vaatii tätä kunnioitusta.¹² 1858

2215. Lasten vanhemmilleen osoittama kunnioitus (*lapsen rakkaus*) syntyy *kiitollisuudesta* vanhempia kohtaan, jotka ovat lahjoittaneet lapsilleen elämän ja antaneet heille rakkaudellaan ja työllään mahdollisuuden kasvaa iässä, viisaudessa ja armossa. ”Kunnioita isääsi kaikesta sydäimestäsi, äläkä unohda äitisi synnytystuskaa. Muista, että olet heistä syntynyt; ja millä sinä voisit korvata sen, mitä he ovat tehneet sinun hyväksesi?” (Sir. 7:27–28).

2216. Lapsen rakkaus ilmenee vanhempien tahdon noudattamisena ja todellisena *kuuliaisuutena*. ”Poikani, pidä mielessäsi isäsi käskyt, älä väheksy äitisi opetusta ... Kun kuljet, ne ovat oppaanasi, kun nukut, ne pitävät vartiota, ja kun heräät, ne puhuvat sinulle” (Sananl. 7:20–22). ”Viisas ottaa varteen isänsä moitteet, omahyväinen ei nuhteista piittaa” (Sananl. 13:1). 532

2217. Niin kauan kuin lapsi asuu vanhempiensa luona, hänen tulee totella vanhempien jo kaista kehotusta, joka palvelee hänen tai perheen parasta. ”Lapset, totelkaa kaikessa vanhempianne, sillä se on Herralle mieleen” (Kol. 3:20).¹³ Lasten tulee totella myös kasvattajiensa ja kaikkien niiden järkeviä sääntöjä, joiden haltuun vanhemmat ovat heidät uskoneet. Jos lapsi kuitenkin on omassatunnossaan vakuuttunut, että olisi moraalitonta totella jotakin käskyä, hänen tulee kieltäytyä tottelemasta sitä.

Varttuessaankin lasten tulee edelleen kunnioittaa vanhempiaan. Heidän tulee ottaa huomioon vanhempien toiveet, pyytää mielellään heidän neuvoaan ja noudattaa heidän oikeutettuja kehotuksiaan. Velvollisuus totella vanhempia päättyy lasten tullessa täysi-ikäisiksi, mutta käsky kunnioittaa heitä ei lakkaa milloinkaan olemasta voimassa. Se perustuu Jumalan pelkoon, joka on yksi Pyhän Hengen lahjoista. 1831

2218. Neljäs käsky muistuttaa aikuisia lapsia heidän *velvollisuuksistaan vanhempiaan kohtaan*. Lasten tulee antaa vanhemmilleen aineellista ja henkistä apua niin hyvin kuin voivat näiden ikääntyessä, sairastuessa, jäädessä yksin tai joutuessa vaikeuksiin. Jeesuskin muistuttaa tästä kiitollisuudenve-
lasta.¹⁴

¹⁰ vrt. Ef. 3:15.

¹¹ vrt. Sananl. 1:8; Tob. 4:3–4.

¹² vrt. 2 Moos. 20:12.

¹³ vrt. Ef. 6:1.

¹⁴ vrt. Mark. 7:10–12

”Herra on säätänyt lapsille isän kunnioittamisen ja vahvistanut äidin oikeudet poikain noudatettaviksi. Joka isäänsä kunnioittaa, se sovittaa syntinsä; ja joka pitää äitinsä kunnialla, se on kuin aarteen kokoaja. Joka isäänsä kunnioittaa, se saa iloa omista lapsistaan, ja sinä päivänä, jona hän rukoilee, hän tulee kuulluksi. Joka pitää isäänsä kunnialla, saa pitkän iän; ja joka on Herralle kuuliainen, se virvoittaa äitiään” (Sir. 3:2–6).

”Poikani, pidä huoli isästäsi hänen vanhuudessaan, äläkä murehduta häntä, niin kauan kuin hän elää. Ja jos hänen ymmärryksensä käy heikoksi, ole lempeä, älä halveksi häntä hänen elinaikanaan ... Isänsä hylkääjä on Jumalan pilkkaajan vertainen; ja joka äitinsä vihoittaa, sen Herra kiroaa” (Sir. 3:12–13,16).

2219. Lapsen rakkaus vanhempiaan kohtaan edistää sopusointua koko perheen elämässä; se vaikuttaa myös *sisarusten keskinäisiin suhteisiin*. Vanhempien kunnioittaminen säteilee perheen ilmapiiriin. ”Vanhusten kruununa ovat lastenlapset” (Sananl. 17:6). ”Kaikessa nöyryydessä, lempeydessä ja kärsivällisyydessä tukekaa toisianne rakkaudessa” (vrt. Ef. 4:2).

2220. Kristityt ovat erityisen kiitoksen velkaa niille, joilta he ovat saaneet uskon lahjan, kasteen armon ja elämän kirkossa. Näitä voivat olla vanhemmat, muut perheenjäsenet, isovanhemmat, sielunhoitajat, katekeetit, muut opettajat ja ystävät. ”Muistan sitä vilpittömästi uskoa, joka sinulla on ja joka oli jo isoäidilläsi Looiksella ja äidilläsi Eunikella, ja niin kuin olen varma, on myös sinulla” (2 Tim. 1:5).

VANHEMPIEN VELVOLLISUUDET

2221. Aviorakkauden hedelmällisyys ei rajoitu lasten synnyttämiseen; sen täytyy ulottua myös heidän moraaliseen kasvatukseensa ja hengelliseen kasvuunsa. *Vanhempien osuus lasten kasvatuksessa* ”on niin tärkeä, että sitä on lähes mahdotonta korvata”.¹⁵ Lastensa kasvattaminen on vanhempien luovuttamaton perusoikeus ja perusvelvollisuus.¹⁶ 1653

2222. Vanhempien tulee pitää lapsiaan *Jumalan lapsina* ja kunnioittaa heitä *persoonina*. He kasvattavat lapsensa täyttämään Jumalan lain elämällä itse kuuliaisina taivaallisen Isän tahdolle. 494

2223. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvattamisesta. He täyttävät tämän vastuunsa ennen muuta *luomalla kodin*, jossa vallitsevat hellyys, anteeksianto, keskinäinen kunnioitus, uskollisuus ja palveluallttius. *Kasvatus hyveisiin* alkaa kotona. Siellä lasten täytyy oppia itsensä kieltämisestä, tervettä arvostelukykyä ja itsehillintää, jotka ovat todellisen vapauden edellytyksiä. Vanhempien tulee opettaa lapsiaan alistamaan ”aineellinen ja vietteihin perustuva elämä sisäisen ja henkisen elämän alaiseksi”.¹⁷ Van-

¹⁵ Vatikaanin II kirkkok., julistus kristillisestä kasvatuksesta, *Gravissimum educationis*, 3.

¹⁶ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 36.

¹⁷ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 36.

hemmillä on suuri vastuu antaa lapsilleen hyvä esimerkki. Oppiessaan tunnustamaan lastensa edessä omat virheensä, he pystyvät paremmin ohjaamaan ja ojentamaan heitä. 1804

”Joka poikaansa rakastaa, antaa hänelle jatkuvasti vitsaa, että hän viimein saisi hänestä iloa. Joka kurittaa poikaansa, saa hänestä hyötyä” (Sir. 30:1–2). ”Ja te isät, älkää herättäkö lapsissanne vihaa, vaan kasvattakaa ja ojentakaa heitä Herran tahdon mukaan” (Ef. 6:4).

2224. Koti on se luonnollinen ympäristö, jossa lapset ohjataan solidaarisuuteen ja kantamaan yhteistä vastuuta. Vanhempien tulee kasvattaa lapset välttämään vääriä kompromisseja ja varomaan arvojen menettämistä, jotka uhkaavat jokaista ihmisten yhteisöä. 1939

2225. Avioliiton sakramentin armon kautta vanhemmat ovat saaneet velvollisuuden ja etuoikeuden *välittää lapsilleen evankeliumin*. ”Ensimmäisinä uskon sanansaattajina”¹⁸ lapsilleen heidän tulee mahdollisimman varhain johdattaa nämä uskon salaisuuksiin ja ottaa heidät jo varhaisessa lapsuudessa mukaan kirkon elämään. Perheen elämäntapa voi synnyttää lapsissa ne tunne-elämän valmiudet, jotka läpi koko myöhemmän elämän ovat elävän uskon edellytys ja tuki. 1656

2226. Vanhempien tulee aloittaa *uskoon kasvattaminen* lasten ollessa vielä aivan pieniä. Se alkaa siten, että elämällä evankeliumin mukaista elämää perheenjäsenet auttavat toisiaan kasvamaan uskossa. Perheen oma katekeesi edeltää, seuraa ja rikastuttaa muita uskonopetuksen muotoja. Vanhempien lähetystehtävänä on opettaa lapsensa rukoilemaan ja löytämään kutsumuksensa olla Jumalan lapsia.¹⁹ Paikallisseurakunta on kristillisen perheen eukaristinen yhteisö ja sen liturgisen elämän sydän. Se on myös sekä vanhempien että lasten saaman katekeesin etuoikeutettu paikka. 2179

2227. Lapset vaikuttavat omalta osaltaan vanhempien *kasvuun pyhydessä*.²⁰ Kun perheessä koetaan loukkauksia, riitaa, epäoikeudenmukaisuutta ja huomion puutetta, jokaisen tulee jalosydämisesti ja väsymättä antaa anteeksi, niin kuin keskinäiseen rakkauteen kuuluu ja Kristuksen rakkaus vaatii.²¹ 2013

2228. Vanhempien kunnioitus ja rakkaus lapsiaan kohtaan ilmenee ensimmäisten elinvuosien aikana huolenpitona ja kiintymyksenä, joilla he kasvattavat lapsiaan ja tyydyttävät heidän *ruumiilliset ja henkiset tarpeensa*. Lasten varttuessa vanhemmat ohjaavat samalla kunnioituksella ja rakkaudella lapsensa käyttämään oikein järkeään ja vapauttaan.

¹⁸ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11; vrt. CIC, kaanon 1136.

¹⁹ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11.

²⁰ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 48.

²¹ vrt. Matt. 18:21–22; Luuk. 17:4.

2229. Koska vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta, heillä on oikeus *valita lapsilleen koulu*, joka vastaa heidän vakaumuksiaan. Tämä on perusoikeus. Vanhempien velvollisuus on valita, niin pitkälle kuin mahdollista, sellaiset koulut, jotka tukevat heitä kristillisen kasvattajan tehtävässä.²² Viranomaisilla on velvollisuus taata vanhemmille tämä oikeus ja pitää huolta siitä, että sitä myös todella voidaan käyttää.

2230. Lapsilla on varttuessaan velvollisuus ja oikeus *valita ammattinsa ja elämänmuotonsa*. Heidän tulee ottaa tämä uusi vastuunsa luottavaisessa suhteessa vanhempiinsa, joiden mielipidettä ja neuvoja heidän on mielellään kysyttävä ja otettava ne huomioon. Vanhempien tulee varoa painostamasta lapsiaan näiden valitessa ammattia tai aviopuolisoa. Tämä velvollisuus pysyä taka-alalla ei kuitenkaan kiellä heitä tukemasta lapsiaan viisain neuvoin varsinkaan silloin, kun nämä suunnittelevat perheen perustamista. 1625

2231. Monet ihmiset pysyvät naimattomina voidakseen pitää huolta vanhemmistaan tai sisaruksistaan tai voidakseen omistautua intensiivisemmin ammatilleen tai jostakin muusta kunnioitettavasta syystä. He voivat antaa voimakkaan panoksen ihmiskunnan hyväksi.

IV Perhe ja Jumalan valtakunta

2232. Perhesiteet ovat tosin tärkeitä, mutta eivät ehdottomia. Lapsen kypsyessä inhimilliseen ja henkiseen itsenäisyyteen käy myös hänen oma, Jumalalta tuleva kutsumuksensa ilmi entistä selkeämmin ja voimakkaammin. Vanhempien tulee kunnioittaa tätä kutsumusta ja rohkaista lastaan seuraamaan sitä. Meidän on oltava vakuuttuneita siitä, että kristityn ensimmäinen kutsumus on *seurata Kristusta*.²³ ”Joka rakastaa isäänsä tai äitiänsä enemmän kuin minua, ei kelpaa minulle, eikä se, joka rakastaa poikaansa tai tyttärensä enemmän kuin minua, kelpaa minulle” (Matt. 10:37). 1618

2233. Jeesuksen opetuslapseksi tuleminen merkitsee, että otamme vastaan kutsun kuulua *Jumalan perheeseen* ja elää niin kuin Jeesus eli: ”Jokainen, joka tekee minun taivaallisen Isäni tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini” (Matt. 12:50).

Vanhempien tulee iloisina ja kiitollisina ja kunnioittaen hyväksyä se, että Herra kutsuu jonkun heidän lapsistaan seuraamaan häntä naimattomuudessa taivaan valtakunnan tähden, Jumalalle vihityssä elämässä tai papin palveluvirassa. 542

²² vrt. Vatikaanin II kirkkokok., julistus kristillisestä kasvatuksesta, *Gravissimum educationis*, 6.

²³ vrt. Matt. 16:25

V Julkisen vallan haltijat yhteiskunnassa

2234. Jumalan neljäs käsky káskee meitä osoittamaan kunnioitusta myös kaikille niille, jotka ovat saaneet Jumalalta meidän hyväksemme julkisen auktoriteetin yhteiskunnassa. Tämä käsky ilmaisee sekä viranhaltijoiden velvollisuudet että niiden velvollisuudet, joiden hyväksi heidät on asetettu virkaansa. 1897

VIRANOMAISTEN VELVOLLISUUDET

2235. Viranomaisen tulee harjoittaa virkaansa palvelutehtävänä. ”Joka tahoo teidän joukossanne tulla suureksi, se olkoon toisten palvelija” (Matt. 20:26). Viranhoidon moraalisenä mittana on sen jumalallinen alkuperä, sen järjenmukainen luonne ja sille kuuluva kohde. Ei kukaan saa antaa sellaista käskyä tai julistaa voimaan sellaista säädöstä, joka sotii ihmisarvoa ja luonnollista lakia vastaan. 1899

2236. Julkisen vallan haltijoiden kuuluu viranhoidollaan tuoda julkisesti esille oikeudenmukainen arvojen hierarkia ja sen kautta helpottaa yleistä vapauden ja vastuun kantamista. Ylempien viranhaltijoiden tulee harjoittaa viisaasti distributiivista eli tarpeet huomioonottavaa oikeudenmukaisuutta ja siten edistää yhteisymmärrystä ja rauhaa. Heidän tulee valvoa, etteivät heidän vahvistamansa säännöt ja toimenpiteet johda kiusaukseen asettaa henkilökohtaista etua ja yhteistä etua toistensa vastakohtiksi.²⁴ 2411

2237. *Poliittisilla vallanpitäjillä* on velvollisuus kunnioittaa ihmisen perusoikeuksia. Heidän tulee olla inhimillisellä tavalla oikeudenmukaisia kunnioittamalla jokaisen ja varsinkin perheiden ja hätää kärsivien oikeuksia. 357

Kansalaisten poliittiset oikeudet voidaan ja tulee taata yhteisen hyvän vaatimusten mukaisesti. Julkisen vallan haltijat eivät voi kumota niitä ilman oikeutettua ja asiallista syytä. Poliittisten oikeuksien harjoittamisella pyritään edistämään kansakuntien ja ihmisyhteisön yhteistä hyvää.

KANSALAISTEN VELVOLLISUUDET

2238. Esivallan alaisina elävien tulee pitää esivaltaa Jumalan edustajana, jonka hän on asettanut hoitamaan lahjojaan.²⁵ ”Taipukaa Herran vuoksi kaiken maallisen järjestyksen alaisuuteen ... Ja näin tehkää vapaiden ihmisten tavoin – älkää niin kuin ne, joilla vapaus on pahuuden verhona, vaan niin kuin Jumalan palvelijat” (1 Piet. 2:13,16). Lojaali yhteistyö antaa kansa-

²⁴ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 25.

²⁵ vrt. Room. 13:1–2.

laisille oikeuden ja toisinaan suorastaan velvollisuuden arvostella kriittisesti sitä, mikä näyttää vahingoittavan ihmisarvoa tai yhteistä hyvää. 1900

2239. *Kansalaisilla on velvollisuus* antaa apunsa yhteiskunnan menestykseksi yhdessä viranomaisten kanssa totuuden, oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja vapauden hengessä. *Isänmaanrakkaus* ja työ sen hyväksi ovat kiitollisuudenvelkaa ja vastaavat rakkauden omaa järjestystä. Kuuliaisuus laillista valtaa kohtaan ja alttius antaa panoksensa yhteisen hyvän puolesta vaativat kansalaisia täyttämään tehtävänsä valtiollisessa yhteisössä. 1915, 2310

2240. Kuuliaisuus esivaltaa kohtaan ja yhteinen vastuu yhteisestä hyvästä tekee verojen maksamisesta, äänioikeuden käyttämisestä ja maan puolustamisesta moraalisen velvollisuuden. 2265

”Antakaa jokaiselle se, mikä hänelle kuuluu: kenelle vero, sille vero, kenelle tulli, sille tulli, kenelle pelko, sille pelko, kenelle kunnia, sille kunnia” (Room. 13:7).

Kristityt ”asuvat omassa isänmaassaan, mutta ovat muukalaisia. Kansalaisina he osallistuvat kaikkeen, mutta kantavat taakkansa kuin muukalaiset ... He ovat kuuliaisia maan laeille, mutta omalla elämäntavallaan he kohoavat lakien yläpuolelle ... Näin tärkeälle paikalle Jumala on heidät asettanut, eikä heillä ole lupaa vetäytyä siitä syrjään.”²⁶

Paavali kehottaa meitä rukoilemaan ja kiittämään hallitsijoiden ja kaikkien valtaa käyttävien puolesta, ”jotta saisimme viettää tyyntä ja rauhallista elämää, kaikin tavoin hurskaasti ja arvokkaasti” (1 Tim. 2:2). 1900

2241. Hyvinvoivien kansakuntien velvollisuus on, niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista, ottaa vastaan *ulkomaalaisia*, jotka etsivät sellaista turvallisuutta ja mahdollisuutta elää, joka heiltä puuttuu omassa maassa. Julkisen vallan on pidettävä huoli siitä, että kunnioitetaan sitä luonnonoikeuden periaatetta, jonka mukaan vieras on hänet vastaanottaneiden suojeluksessa.

Poliittiset auktoriteetit saavat yhteisen hyvän takia, josta heillä on vastuu, säätää lailla maahanmuutto-oikeutta koskevia ehtoja ja vaatia, että maahanmuuttajat täyttävät velvollisuutensa heidät vastaanottanutta maata kohtaan. Maahanmuuttajalla on velvollisuus kiitollisena kunnioittaa hänet vastaanottaneen maan aineellista ja henkistä perintöä, noudattaa sen lakeja ja ottaa osaa yhteisiin velvollisuuksiin.

2242. Kansalaisella on omantunnon velvollisuus olla noudattamatta valtiovallan määräyksiä, jos ne sotivat moraalista järjestystä, ihmisen perusoikeuksia tai evankeliumin opetuksia vastaan. *Tottelemattomuus* valtiovaltaa kohtaan silloin, kun sen vaatimukset sotivat oikein ymmärrettyä omaatuntoa vastaan, saa oikeutuksensa siitä, että Jumalan palvelemisen ja valtiovallan palvelemisen välillä vallitsee ero. ”Antakaa siis keisarille mikä keisarille

²⁶ *Epistula ad Diogenetum*, 5, 5; 5, 10; 6, 10: SC 33, 62–66.

kuuluu ja Jumalalle mikä Jumalalle kuuluu” (Matt. 22:21). ”Ennemmin tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä” (Apt. 5:29). 1903, 2313, 450

”Siellä missä viranomaiset ylittävät pätevyysalansa ja sortavat kansalaisia, näiden ei pidä kieltäytyä tekemästä sitä, mitä yleinen etu objektiivisesti katsoen vaatii. Heillä on kuitenkin lupa puolustaa omia ja toisten kansalaisten oikeuksia valtiovalan väärinkäytöksiä vastaan, tosin ainoastaan luonnollisen lain ja evankeliumin lain sallimissa rajoissa.”²⁷ 1901

2243. *Aseellinen vastarinta* valtiovallan harjoittamaa sortoa vastaan on oikeutettua vain silloin, kun seuraavat ehdot täytetään samanaikaisesti: (1) perusoikeuksia todella loukataan raskaasti ja jatkuvasti; (2) kaikki muut keinot on käytetty loppuun; (3) aseiden käytöstä ei seuraa vielä pahempi epäjärjestys; (4) onnistuminen on perustellusti mahdollista; (5) järkevästi ajatellen mitään muita ratkaisuja ei ole nähtävissä. 2309

VALTIO JA KIRKKO

2244. Jokaiseen instituutioon vaikuttaa jokin ihmiskuva ja käsitys ihmiselämän päämäärästä, vaikka sitä ei lausuttaisi julki. Tästä ihmiskuvasta instituutio saa arvosteluperusteensa, arvojensa hierarkian ja menettelytapansa. Useimmat yhteiskunnat lähtevät instituutioitaan rakentaessaan siitä, että ihmiselle kuuluu tietty etusija kaikkeen muuhun nähden. Ainoastaan Jumalan ilmoittama uskonto on avoimesti tunnustanut, että ihmisen alkuperä ja päämäärä on Jumalassa, Luojassa ja Lunastajassa. Kirkko kutsuu poliittisen vastuun kantajia suorittamaan arviointinsa ja tekemään ratkaisunsa tämän Jumalaa ja ihmistä koskevan ilmoitetun totuuden mukaisesti. 1910, 1881, 2109

Ne yhteiskunnat, jotka eivät tunne tätä ilmoitusta tai torjuvat sen halutessaan olla Jumalasta riippumattomia, joutuvat etsimään arvosteluperusteensa ja päämääränsä omasta itsestään tai ottamaan ne jostakin ideologiasta. Ja koska ne eivät hyväksy minkäänlaista objektiivista kriteeriä hyvän ja pahan erottamiseksi, ne alistavat avoimesti tai peiteltysti totalitaarisen valtansa alle ihmisen elämän ja hänen kohtalonsa, niin kuin historia osoittaa.²⁸

2245. Kirkko, joka tehtävänsä ja pätevyytensä perusteella ei voi mitenkään samaistua poliittiseen yhteisöön, on yhtäaikaan ihmisen transsendenttisen olemuksen merkki ja suoja.²⁹ Kirkko ”kunnioittaa ja edistää kansalaisten poliittista vapautta ja vastuuta”.³⁰ 912

2246. Kirkon lähetystehtävään kuuluu oikeus ”arvostella moraaliselta kannalta myös politiikan piiriin kuuluvia asioita, silloin kun ihmisen perusoi-

²⁷ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 74.

²⁸ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 45–46.

²⁹ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 76.

³⁰ sama, 76.

keudet tai sielujen pelastaminen sitä vaativat. Tällöin se käyttää kaikkia niitä – ja vain niitä – keinoja, jotka eri aikoina ja erilaisissa olosuhteissa ovat evankeliumin ja kaikkien ihmisten edun mukaisia.”³¹ 2032, 2420

LYHYESTI

2247. ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi” (5 Moos. 5:16; Mark. 7:10).
2248. Neljännen käskyn mukaan Jumala tahtoo, että me hänen jälkeensä kunnioitamme myös vanhempiamme ja kaikkia niitä, joille hän on suonut auktoriteetin meidän hyväksemme.
2249. Aviollinen yhteisö perustuu puolisoitten liittoon ja suostumukseen. Avioliitto ja perhe ovat olemassa puolisoitten parhaaksi ja lasten synnyttämiseksi ja kasvattamiseksi.
2250. ”Ihmispersoonan ja inhimillisen ja kristillisen yhteiskunnan hyvä on kiinteästi sidoksissa suotuisiin avioliitto- ja perheoloihin.”³²
2251. Lapset ovat velvollisia osoittamaan vanhempiaan kohtaan kunnioitusta, kiitollisuutta, asianmukaista kuuliaisuutta ja alttiutta auttaa. Vanhempien kunnioittaminen edistää koko perhe-elämän sopusointua.
2252. Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lastensa kasvattamisesta uskoon, rukoukseen ja kaikkiin hyveisiin. Heillä on velvollisuus, niin pitkälle kuin mahdollista, pitää huolta lastensa ruumiillisista ja henkisistä tarpeista.
2253. Vanhempien tulee kunnioittaa ja tukea lastensa kutsumusta. Heidän tulee muistaa ja opettaa lapsilleen, että jokainen kristitty on kutsuttu ensi sijassa seuraamaan Kristusta.
2254. Julkisen vallan tulee kunnioittaa ihmisten perusoikeuksia ja taata edellytykset harjoittaa niitä.
2255. Kansalaisilla on velvollisuus tehdä valtiovallan kanssa yhteistyötä, jotta yhteiskuntaa rakennettaisiin totuuden, oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja vapauden hengessä.
2256. Kansalaisella on omantunnon velvollisuus olla noudattamatta valtiovallan määräyksiä, kun ne ovat ristiriidassa moraalisen järjestyksen

³¹ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 47.

käskyjen kanssa. ”Ennemmin tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä” (Apt. 5:29).

2257. Jokainen yhteiskunta perustaa ratkaisunsa ja menettelynsä johonkin ihmiskuvaan ja käsitykseen ihmisen päämäärästä. Kun yhteiskunnat kääntävät katseensa pois evankeliumin Jumalaa ja ihmistä koskevista lausumista, niistä voi helposti tulla totalitaarisia yhteiskuntia.

Viides artikkeli

VIIDES KÄSKY

”Älä tapa” (2 Moos. 20:13).

”Teille on opetettu tämä isille annettu käsky: ’Älä tapa.’ Se, joka tappaa, on ansainnut oikeuden tuomion. Mutta minä sanon teille: jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion” (Matt. 5:21–22).

2258. ”*Ihmiselämä on pyhä*, koska se alusta alkaen liittyy ’Jumalan luovaan työhön’, ja se on aina erityissuhteessa Luojaan, ainoaan päämääräänsä. Jumala yksin on elämän Herra sen alusta loppuun asti: kukaan ei voi missään olosuhteissa vaatia itselleen oikeutta tuottaa suoranaisesti kuolemaa viattomalle ihmisolennolle, Jumalan luomalle ihmiselle.”³³ 356

I Ihmiselämän kunnioittaminen

PELASTUSHISTORIAN TODISTUS

2259. Raamattu ilmoittaa, kertoessaan Kainin tekemästä veljensä Abelin murhasta,³⁴ että perisyntin seurauksena vihastuminen ja ahneus vaikuttavat ihmisessä hänen historiansa alusta alkaen. Ihmisestä on tullut lähimmäisensä vihollinen. Jumala tuo julki tämän veljesmurhan koko pahuuden: ”Mitä olet tehnyt! Veljesi veri huutaa minulle maasta. Nyt olet kirottu etkä voi jäädä tänne, sillä tämän maan oli avattava suunsa ja otettava vastaan veljesi veri, jonka sinä vuodatit” (1 Moos. 4:10–11). 401

2260. Jumalan ja ihmiskunnan välisen liiton läpi kulkee tieto ihmiselämästä Jumalan lahjana ja ihmisen kuolemaa tuottavasta väkivaltaisuudesta:

”Jokaisen, joka vuodattaa teidän verenne, minä vaadin tilille. ... Joka ihmisen veren vuodattaa, hänen verensä on ihminen vuodattava, sillä omaksi kuvakseen Jumala teki ihmisen” (1 Moos. 9:5–6).

³² Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 47.

³³ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, johdanto, 5.

³⁴ 1 Moos. 4:8–12.